

SCWEW – od diagnozy do ewaluacji,
planowanie i realizacja oraz ewaluacja procesu
wsparcia (ze szczególnym naciskiem na mechanizmy
zapewniania jakości, w tym sprawdzania efektywności
stosowanych metod wsparcia oraz odpowiedniego
doboru metod wsparcia i ich ewentualnych zmian)

MAŁGORZATA JAS

**SCWEW – od diagnozy
do ewaluacji,**
planowanie i realizacja
oraz ewaluacja procesu wsparcia
(ze szczególnym naciskiem na
mechanizmy zapewniania jakości,
w tym sprawdzania efektywności
stosowanych metod wsparcia
oraz odpowiedniego doboru metod
wsparcia i ich ewentualnych zmian)

MAŁGORZATA JAS

Autor

Małgorzata Jas

Redakcja merytoryczna

Zespół ekspertów projektu *Opracowanie Modelu funkcjonowanie SCWEW*

Redakcja językowa i korekta

Editio

Redakcja techniczna i skład

Editio

Projekt okładki, layout

Editio

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Warszawa 2022

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji

Creative Commons Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC BY-NC)

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/pl/>

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Publikacja opracowana w ramach realizacji projektu
Opracowanie modelu funkcjonowania Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą,
współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
Diagnoza potrzeb i zasobów w działaniach SCWEW	10
Diagnozy stanu edukacji włączającej w Polsce prowadzone na zlecenie MEiN oraz w ramach działań projektowych jako źródło informacji i inspiracji dla kadr SCWEW	10
Koncepcja momentów prawdy jako podstawa diagnozy w szkole włączającej	13
Inne narzędzia diagnozy – inspiracje dla kadry pedagogicznej szkół i dla kadry SCWEW	18
Wsparcie SCWEW dla nauczycieli i specjalistów rozpoznających potrzeby uczniów w procesie diagnozy funkcjonalnej	21
Analiza danych dotycząca potrzeb oraz zasobów przedszkoli i szkół ogólnodostępnych w zakresie wsparcia udzielanego przez SCWEW	22
Pozyskanie partnerów, którzy mogą współpracować w zakresie realizacji działań SCWEW	30
Planowanie i realizacja wsparcia SCWEW dla przedszkoli i szkół ogólnodostępnych	34
Działalność szkoleniowo-doradcza	34
Działalność związana z wyposażeniem dzieci/uczniów oraz osób uczestniczących w kształceniu ustawicznym w sprzęt specjalistyczny oraz z dostosowaniem materiałów edukacyjnych	36
Działalność informacyjna i promocyjna związana z budowaniem przyjaznego środowiska dla edukacji włączającej	38
Ewaluacja, monitorowanie i zapewnienie jakości SCWEW	39
Podsumowanie	42
Bibliografia	43
Netografia	44
Akty prawne	47

Wstęp

Specjalistyczne Centra Wspierające Edukację Włączającą (SCWEW) stanowią kluczowy element efektywności w realizacji modelu „Edukacji dla wszystkich” – wypracowanego w latach 2017–2020 przez zespół ekspercki powołany przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, obecnie realizowanego w ramach licznych projektów wdrożeniowych. W nowym modelu SCWEW zajmuje szczególne miejsce, służy jako podmiot stanowiący wsparcie dla kadr przedszkoli i szkół adaptujących do codziennej pracy założenia edukacji włączającej.

Nadrzędnym celem SCWEW jest zapewnianie systematycznego i profesjonalnego wsparcia merytorycznego, metodycznego, organizacyjnego i rzeczowego (specjalistyczny sprzęt i pomoce niezbędne w pracy z klasami zróżnicowanymi, a w nich także z uczniami wymagającymi wzmożonej pomocy ze strony nauczycieli i specjalistów) **kadrze pedagogicznej przedszkoli i szkół ogólnodostępnych oraz osób zarządzających tymi przedszkolami i szkołami w doskonaleniu kompetencji niezbędnych do realizacji założeń edukacji włączającej, w szczególności umiejętności prowadzenia oceny funkcjonalnej dziecka/ucznia – od diagnozy jego potrzeb, przez planowanie, realizację i monitorowanie procesu wsparcia, po dokonywanie ewaluacji działań przeprowadzonych w ramach tego procesu.**

Unikatowość i wartość SCWEW polega przede wszystkim na wykorzystaniu potencjału szkół i placówek specjalnych, które stanowią bazę każdego centrum. Wiedza merytoryczna i doświadczenia praktyczne kadr tych placówek służą wsparciu nauczycieli w szkołach ogólnodostępnych (praktycy „uczą” praktyków w miejscu ich pracy). Sygnalizowana od wielu lat potrzeba ścisłej współpracy placówek specjalnych z ogólnodostępnymi uzyskała zatem systemowe rozwiązanie, ujęte w nowych aktach prawnych, w których zdefiniowano cel, zakres i model tej współpracy, a także docelowy sposób finansowania funkcjonowania SCWEW i potrzeb szkół korzystających z ich wsparcia¹.

Drogowskazem na ścieżce od diagnozy lokalnych potrzeb do ewaluacji procesu wsparcia udzielanego w przedszkolach, szkołach i placówkach i ewaluacji procesu wsparcia udzielanego kadrze przedszkoli, szkół i placówek przez SCWEW są **kluczowe zadania SCWEW zdefiniowane w dokumentach opisujących wdrażany model oraz w projektowanych aktach prawa:**

1. Por.: Projekt ustawy o wsparciu dzieci, uczniów i rodzin, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów. Wykaz prac legislacyjnych: <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-o-wsparciu-dzieci-uczniow-i-rodzin2> [dostęp: 26.06.2022].

1. **Wsparcie kadr pedagogicznych w przedszkolach, szkołach, placówkach oświatowych – doradztwo w zakresie racjonalnych usprawnień²**
w grupie, klasie lub szkole (miejsce pracy dziecka/ucznia, rearanżacja przestrzeni sal dydaktycznych i innych pomieszczeń, dobór sprzętu specjalistycznego i instruktaż jego wykorzystania, wybór lub dostosowanie podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów szkoleniowych, opracowanie programów nauczania itp.).
2. **Wsparcie nauczycieli pracujących z grupami/klasami zróżnicowanymi w obszarze metodycznym i wychowawczym** (konsultacje indywidualne i grupowe, doradztwo w sytuacjach problemowych, pomoc w organizacji i prowadzeniu konsultacji zespołowych nauczycieli dokonujących diagnozy funkcjonalnej dzieci/uczniów, pomoc w monitorowaniu i ewaluacji wsparcia udzielanego dzieciom/uczniom, prowadzenie obserwacji wspierających, pomoc w prowadzeniu wewnątrzszkolnych superwizji koleżeńskich, prowadzenie lub współprowadzenie modelowych zajęć/lekcji otwartych itp.).
3. **Wsparcie nauczycieli w opracowywaniu i realizacji programu wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcia rodziny oraz Indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego (IPET)**, który w perspektywie kilku najbliższych lat zostanie zastąpiony Indywidualnym programem edukacyjnym sporządzanym dla dziecka/ucznia, we współpracy z nim samym i jego rodzicami, po dokonaniu oceny funkcjonalnej.
4. **Wsparcie kadry kierowniczej przedszkoli i szkół**, w szczególności w zakresie diagnozowania i poprawy dostępności szkoły (w tym możliwości pozyskiwania środków finansowych z dotacji celowych resortu edukacji i innych źródeł) oraz wdrażania rozwiązań organizacyjnych sprzyjających tworzeniu kultury włączającej w placówce.
5. **Wsparcie rodziców dzieci/uczniów** (konsultacje, doradztwo, organizowanie grup wsparcia, wyszukiwanie i wskazywanie podmiotów świadczących profesjonalne usługi i działania na rzecz dzieci i rodzin, pomoc w nawiązywaniu kontaktów z tymi podmiotami).
6. **Prowadzenie działań ukierunkowanych na poszerzenie i upowszechnianie zasobów edukacyjnych zgodnych ze standardami UDL** (zbieranie od przedszkoli/szkół zapotrzebowania na wykonanie dostosowań podręczników materiałów edukacyjnych, materiałów ćwiczeniowych do szczególnych potrzeb dzieci/uczniów i przekazywanie tych danych Centrum Koordynującemu, popularyzacja w przedszkolach i szkołach zasobów dostępnych na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej, wypożyczanie przedszkolom

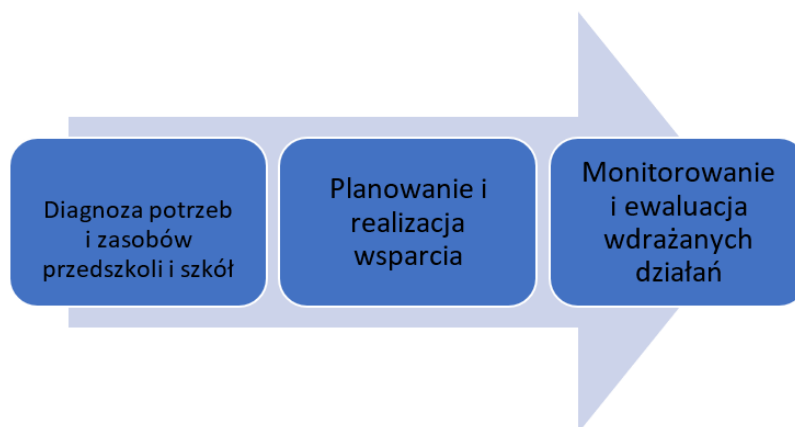
2 „Racjonalne usprawnienie” oznacza konieczne i odpowiednie zmiany i dostosowania, nie nakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, jeśli jest to potrzebne w konkretnym przypadku, w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami. Źródło: Art. 2. Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. 2012 poz. 1169): <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20120001169>. Definicja przyjęta również w art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (tj. Dz. U. z 2020 r., poz. 1062 ze zm.): <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001696> [dostęp: 26.06.2022].

i szkołom środków i pomocy dydaktycznych oraz sprzętu specjalistycznego adekwatnych do zdiagnozowanych w przedszkolu/szkole potrzeb dzieci/uczniów).

7. **Promocja idei inkluzji w społecznościach lokalnych** (opracowywanie i upowszechnianie materiałów informacyjnych, organizacja przedsięwzięć środowiskowych, np. debat, konferencji, badań z wykorzystaniem metod partycypacyjnych³ itp.).
8. **Budowanie sieci międzyinstytucjonalnych, w tym międzyresortowych partnerstw na rzecz edukacji włączającej** – poszukiwanie kontaktów i systematyczna współpraca z podmiotami systemu oświaty (np. poradnie psychologiczno-pedagogiczne, placówki doskonalenia nauczycieli, pedagogiczne biblioteki wojewódzkie, innowacyjne szkoły i placówki specjalne i włączające placówki ogólnodostępne i integracyjne), nauki (uczelnie, jednostki badawczo-naukowe), podmiotami innych resortów (np. służba zdrowia, pomoc społeczna), organizacjami pozarządowymi (działającymi na rzecz dzieci i młodzieży oraz ich rodzin, na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym itp.), przedsiębiorcami (działającymi samodzielnie i zrzeszonymi w konsorcjach, związkach) i in.

Każde SCWEW powinno uwzględniać w swoich działaniach uniwersalne etapy warunkujące jakość rozwiązań wdrażanych w przedszkolach, szkołach i placówkach:

- Etap I. Diagnoza potrzeb i zasobów przedszkoli i szkół objętych wsparciem SCWEW.
- Etap II. Planowanie i realizacja wsparcia dla kadr przedszkoli i szkół objętych działaniami SCWEW, adekwatnie do wyników diagnozy ich potrzeb i zasobów.
- Etap III. Monitorowanie i ewaluacja wdrażanych w przedszkolu/szkole działań w ramach procesu wsparcia SCWEW.

Rysunek 1. Etapy działań SCWEW gwarantujące jakość wdrażanych rozwiązań w zakresie wsparcia kadr pedagogicznych przedszkoli i szkół ukierunkowanych na podniesienie ich kompetencji w pracy z grupami/klasami różnicowanymi. Opr. własne.

³ Bogaty katalog metod i technik partycypacji obywatelskiej oraz przykłady dobrych praktyk można znaleźć na stronie Partycypacja Obywatelska w zakładce Strefa Wiedzy: <https://partycypacjaobywatelska.pl/strefa-wiedzy/abc-partycypacji/b> [dostęp: 26.06.2022].

Diagnoza potrzeb i zasobów w działaniach SCWEW

Diagnozy stanu edukacji włączającej w Polsce prowadzone na zlecenie MEiN oraz w ramach działań projektowych jako źródło informacji i inspiracji dla kadr SCWEW

Diagnoza (gr. *diagnosis*) oznacza rozpoznanie (rozdzielenie). W szerokim znaczeniu **diagnoza oznacza rozpoznanie istoty i uwarunkowań złożonego stanu rzeczy na podstawie jego cech (objawów) w oparciu na znajomości ogólnych prawidłowości panujących w danej dziedzinie**. W edukacji diagnozę definiuje się jako rozpoznanie pewnego procesu pedagogicznego specyficznego dla określonego systemu działań (placówki edukacyjnej). Wynikiem diagnozy (procesu rozpoznawania) jest wiedza wykorzystywana w procesie podejmowania decyzji lub projektowania różnego rodzaju programów⁴.

W 2019 r. przeprowadzono, w związku z wdrażaniem założeń edukacji włączającej, ogólnokrajowe badania w reprezentatywnych grupach respondentów (przedszkola, szkoły, kuratoria oświaty, jednostki samorządu terytorialnego, placówki oświatowe – w tym placówki doskonalenia nauczycieli, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, pedagogiczne biblioteki wojewódzkie). Wyniki badań, opublikowane w dwóch raportach:

- Mroczek M., *Raport statystyczny. Edukacja włączająca w Polsce*, ORE, Warszawa 2021⁵,
- Podgórska-Jachnik D., *Raport merytoryczny. Edukacja włączająca – bilans otwarcia 2020*, ORE, Warszawa 2021⁶,

dostarczają kadrom pilotażowo działającym SCWEW oraz szkołom i placówkom specjalnym zainteresowanym pełnieniem w przyszłości roli SCWEW szerokiej wiedzy o gotowości jednostek systemu oświaty do podjęcia wyzwań związanych z edukacją inkluzywną.

Każde z 23 SCWEW działających w ramach pilotażu w roku szkolnym 2021/2022 w 13 województwach już na etapie aplikowania zgromadziło wiedzę pochodzącą z diagnoz lokalnych, prowadzonych w grupach społecznych specyficznych dla obszaru działania (powiatu)⁷.

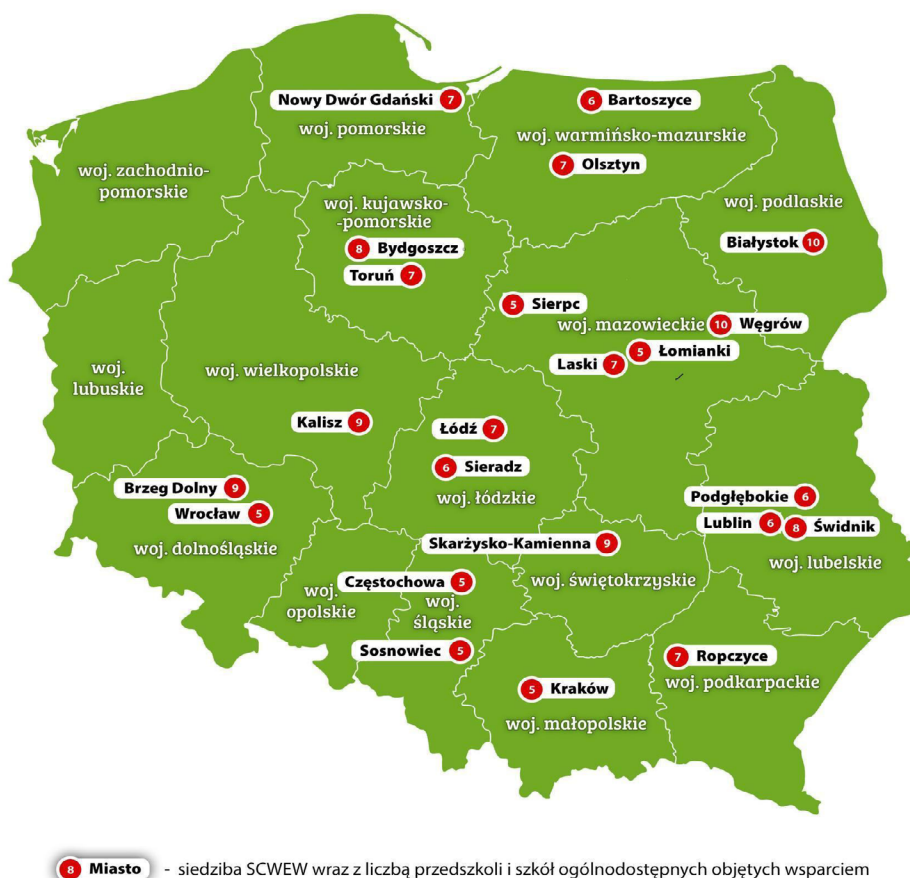
4 Opr. na podst. Mizerek H., *Diagnoza, Słownik pojęć Systemu Ewaluacji Oświaty*: <https://www.npseo.pl/action/dictionary/make/view/item/80/> [dostęp: online 10.04.2022].

5 Raport dostępny na stronie ORE: <https://www.ore.edu.pl/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=33887> [dostęp: 26.06.2022].

6 *Ibidem*.

7 Por. opis projektu *Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)*, nr POWR.02.10.00-IP.02-00-002/19 na stronie Ośrodka Rozwoju Edukacji: <https://www.ore.edu.pl/category/projekty-po-wer/pilotażowe-wdrożenie-modelu-scwew/pilotażowe-wdrożenie-modelu-scwew-aktualności/> [dostęp: 10.04.2022].

Mapa Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą w Polsce
z liczbą placówek ogólnodostępnych objętych wsparciem

Rysunek 2. SCWEW działające w pilotażu w roku szkolnym 2021/2022 prowadzonym w ramach projektu konkursowego „Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW),” nr POWR.02.10.00-IP.02-00-002/19. Źródło: https://scwew.lublin.eu/wp-content/uploads/2021/12/2021-12-20_scwew_mapa.jpg [dostęp: 10.04.2022].

Diagnoza wstępna obejmowała:

- 1) „Informacje ogólne: o przedszkolu/szkole ogólnodostępnej, o doskonaleniu zawodowym kadry, dotyczące dzieci/uczniów/stuchaczy ze zróżnicowanymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi;
- 2) Doświadczenia przedszkola/szkoły:
 - w realizowaniu założeń edukacji włączającej,
 - we współpracy z przedszkolami, szkołami, placówkami specjalnymi,
 - w organizacji procesu kształcenia dzieci/uczniów/stuchaczy ze zróżnicowanymi potrzebami,
 - w wykorzystaniu sprzętu specjalistycznego, oprogramowania, pomocy dydaktycznych;
- 3) Informacje o wyposażeniu przedszkola/szkoły ogólnodostępnej (baza, sprzęt i sale);

- 4) Zasoby i potrzeby w zakresie wyposażenia w pomoce dydaktyczne oraz dostosowania przestrzeni edukacyjnej (pomoce dydaktyczne, przestrzeń edukacyjna);
- 5) Wsparcie oczekiwane od SCWEW⁸.

Na etapie prowadzenia działań pilotażowych każde SCWEW zgromadziło informacje z diagnoz pogłębionych, prowadzonych w konkretnych przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych, deklarujących współpracę i korzystanie z oferty centrum (w roku szkolnym 2021/2022 łącznie 159 przedszkoli i szkół ogólnodostępnych w Polsce objętych wsparciem). Jest to rozpoznanie potrzeb kadry pracującej z grupami/klasami zróżnicowanymi, potrzeb szkoły jako organizacji, diagnoza jej zasobów instytucjonalnych i jednostkowych, ale także diagnoza indywidualnych przypadków dzieci/uczniów wymagających szczególnego wsparcia (w tym dzieci/uczniów posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego).

Zaproponowany w projekcie *Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)* algorytm diagnozy wydaje się dobrą ścieżką także dla SCWEW, które będą w przyszłości działać w systemie obligatoryjnie.

Zbadaj, przemyśl

- Wejdź na stronę projektu *Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)*, nr POWR.02.10.00-IP.02-00-002/19⁹. Przejrzyj listę podmiotów prowadzących SCWEW w ramach pilotażu.
- Sprawdź, jaka jest specyfika tych podmiotów, w jakim obszarze kształcenia specjalnego się specjalizują.
- Wybierz jedno SCWEW, przeczytaj, jaką ofertę kieruje do przedszkoli i szkół, jakie działania podejmuje w dziedzinie swojej specjalności oraz w innych obszarach.
- Zastanów się: Na jakie potrzeby środowiska odpowiada? Które z działań tego SCWEW można uznać za unikatowe, innowacyjne?

Obejrzyj, przemyśl

- Obejrzyj wystąpienie dr hab. prof. UAM Beaty Jachimczak pt. *Nowe zadania poradni psychologiczno-pedagogicznych, szkół i placówek specjalnych jako droga ku integracji działań międzysektorowych* na konferencji MEiN i ORE zorganizowanej w grudniu 2021 r.¹⁰

⁸ Pytania dotyczące pilotażowego projektu *Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)* – odpowiedź na pytanie 61, ORE, 27 stycznia 2021 r.: <https://www.ore.edu.pl/2021/01/pytania-dotyczace-pilotazowego-projektu-pilotazowe-wdrozenie-modelu-specjalistycznych-centrow-wspierajacych-edukacje-wlaczajaca-scwew/> [dostęp: 10.04.2022].

⁹ Por. *Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)*: <https://www.ore.edu.pl/2022/01/realizowane-granty-2/> [dostęp: 24.08.2022].

¹⁰ Por. dr hab. prof. UAM Beata Jachimczak, wystąpienie pt. *Nowe zadania poradni psychologiczno-pedagogicznych, szkół i placówek specjalnych jako droga ku integracji działań międzysektorowych* na

- Przywoływana w wykładzie prof. Anna Brzezińska określiła w 2005 r. dwa modele wspomagania rozwoju: model „pogotowia ratunkowego” i model „animacji i wsparcia”¹¹. W który z tych modeli wpisuje się działalność SCWEW, którą poddałeś(-aś) analizie w poprzednim zadaniu? Co o tym świadczy?
- Jakie są korzyści wynikające z działania SCWEW zgodnie z modelem „animacji i wsparcia”?

Koncepcja momentów prawdy jako podstawa diagnozy w szkole włączającej

Narzędzia diagnozy prowadzonej w pilotażu SCWEW, podporządkowane wymogom konkursów grantowych, mogą nadal być dla SCWEW i kadr przedszkoli/szkół inspiracją do podejmowania badań wewnętrznych w obszarze edukacji włączającej.

Warto jednak poszerzać katalog metod i technik diagnostycznych, przyglądając się wybranym zjawiskom nie tylko z perspektywy kadr pedagogicznych, lecz także z perspektywy dzieci/uczniów i ich rodziców, najważniejszych podmiotów edukacji inkluzyjnej, w „szkole dla wszystkich”.

Projekt badawczy/diagnostyczny jest o tyle cenniejszy, o ile badaczom/diagnostom (nauczycielom, kadrze kierowniczej przedszkoli i szkół) uda się zdystansować wobec własnych działań i podjąć próbę spojrzenia na rzeczywistość, na aktualną sytuację z perspektywy odbiorców tych działań.

Zdobyte w ten sposób dane i informacje pomogą zbudować taką wiedzę o własnej organizacji, która, po pierwsze, pozwoli zobaczyć niedostrzegane być może na co dzień ważne szczegóły, po drugie, pomoże zrozumieć potrzeby i motywacje drugiej strony. Poddanie tej wiedzy profesjonalnej analizie połączonej z refleksją zawodową pozwoli w konsekwencji na podejmowanie trafniejszych decyzji skutkujących wzmocnieniem klimatu inkluzyjnego w przedszkolu/szkole, wzmocnieniem postaw włączających kadry, efektywniejszym zarządzaniem zasobami placówki i samodzielnym rozwojem zawodowym¹².

Kadra SCWEW, zaangażowana w proces wsparcia szkoły, powinna stopniowo przygotowywać nauczycieli do samostereowności i samodzielności w realizacji działań wpisujących się w model inkluzyjnego nauczania, wychowania i opieki. Proponując

konferencji MEiN i ORE Projektowane zmiany oparte na modelu edukacji dla wszystkich, Warszawa, 8–9 grudnia 2021 r.: <https://www.youtube.com/watch?v=nFdkEjwC5Q&t=787s> [dostęp: 10.04.2022].

¹¹ *Ibidem*.

¹² Opis zasad zmiany perspektywy opr. na podst.: *Perspektywa w badaniach rynku*, FOCUSOWNIA: <https://www.fokusownia.com.pl/artykuly/badania-rynku> [dostęp: 26.06.2022].

im zmianę perspektywy w badaniach wewnętrznych, można oprzeć się na koncepcji tzw. momentów prawdy. Koncepcja opiera się na uważności wobec percepcji „klientów” przedszkola czy szkoły – dzieci/uczniów oraz rodziców. Ich spojrzenie na usługi oferowane w placówce, na propozycje i praktyczną realizację wsparcia ucznia może być diametralnie różne od spojrzenia nauczycieli czy dyrektora, dla których istotne są procedury, regulaminy, efekty kształcenia, mierzone m.in. wynikami egzaminów zewnętrznych.

Zgodnie z koncepcją momentów prawdy odbiór i ocena działań szkoły, nauczycieli i specjalistów przez odbiorców tych działań budują się w postaci „migawek”, na pozór błałych spostrzeżeń, emocji, uczuć i doznań towarzyszących konkretnym sytuacjom. Takie „migawki” – momenty prawdy, to przykładowo: ton głosu osoby odbierającej telefon w sekretariacie szkoły, wygląd budynku i jego najbliższego otoczenia, spotkanie z pracownikiem pierwszego kontaktu podczas wizyty w przedszkolu/szkole, treść i forma pierwszego komunikatu dostrzeżonego na tablicy ogłoszeń lub na witrynie internetowej placówki, hałas podczas przerwy, zapach w sali czy w stołówce, stan toalety... Nasz mózg podświadomie zapamiętuje takie „zdjęcia” rzeczywistości, postrzegamy ją w formie niezliczonych „momentów prawdy”¹³. A mogą nimi być w przypadku szkoły np.: wygląd budynku, czystość okien, ordynarne graffiti na elewacji, ton głosu pani sekretarki, natężenie hałasu podczas przerwy, zapach w szkolnej stołówce, stan toalety... Odkrycie i weryfikacja przez kadrę momentów prawdy to elementy sprzyjające wprowadzaniu jakościowych zmian w funkcjonowaniu placówki.

Oto przykładowe narzędzie autodiagnozy funkcjonowania szkoły włączającej do wykorzystania przez szkołę wspieraną przez kadrę SCWEW.

Przykład – narzędzie diagnozy oparte na koncepcji momentów prawdy¹⁴

Szanowny Nauczycielu, Dyrektorze.

Daj się zaprosić na wycieczkę do... swojej placówki. Jest tylko jeden warunek – załóż magiczne okulary: okulary dziecka/ucznia i jego rodziców, którzy postanowili wybrać przedszkole/szkołę i dlatego... wybrali się do Twojej placówki. Są już „prawie” przekonani, że to dobry wybór. Chcą sprawdzić, bo wiedzą, że „prawie” robi wielką różnicę... Włóż inne magiczne okulary i spójrz na swoją placówkę tak, jakbyś ją widział oczyma „obcego przybysza”, „krytycznego przyjaciela”.

Zanim przekroczysz progi...

No właśnie, gdybyś to Ty, jako uczeń lub jego rodzic, zainteresował(a) się ofertą przedszkola/szkoły, pewnie chciał(a)byś sprawdzić, z jaką placówką masz do czynienia.

¹³ Więcej o koncepcji momentów prawdy w: Fazlagić J.A., *Marketingowe zarządzanie szkołą*, Warszawa 2003.

¹⁴ Opracowanie: Małgorzata Jas, zasoby własne. Narzędzie wykorzystywane przez autorkę podczas warsztatów i wizyt studyjnych dla nauczycieli i dyrektorów.

Spróbuj – nie wychodząc z tej roli – odpowiedzieć na ważne pytania, ważne z punktu widzenia percepcji „klienta”.

1. Zadzwoń pod główny numer telefonu swojej instytucji w godzinach przedpołudniowych. Jak długo trzeba czekać na podniesienie słuchawki? Czy wiesz, kto odebrał telefon? Jak się przedstawił? Jak nawiązał rozmowę?
2. Zadaj podczas tej rozmowy ogólne pytanie, np.: *Kiedy rozpoczynają się ferie zimowe? Jaką ofertę dla uczniów przygotowała szkoła na czas przerwy zimowej?* Czy odpowiedź Cię usatysfakcjonowała? Czy osoba udzielająca Ci odpowiedzi była nastawiona na informację, czy na dialog z rozmówcą?
3. Zapoznaj się z opiniami różnych osób na forach internetowych. Jak opisują Twoją szkołę? Czy ich opinia jest pochlebna?
4. Odwiedź stronę internetową szkoły. Obejrzyj fotogalerie. Co dostrzegasz? Kogo dostrzegasz? Czy na podstawie tych zdjęć możesz powiedzieć, kto w szkole jest najważniejszy i co? Czy potrafisz powiedzieć, czego i jak uczą się uczniowie? Kogo widać na fotografiach relacjonujących imprezy szkolne? Uczniów? Gości? Kto w świetle tych fotografii jest najważniejszy?
5. Czy strona szkoły/przedszkola zawiera dane kontaktowe uwzględniające różnorodność kontaktu (np. mail, SMS, telefon)? Czy zawiera informacje o lokalizacji, możliwościach dojazdu środkami komunikacji publicznej? Czy znalazłeś(-aś) informacje o parkingu (w tym o miejscach dla osób z niepełnosprawnością, osób z małymi dziećmi)?
6. Czy komunikaty i relacje z wydarzeń na stronie internetowej placówki mają możliwość dostosowań do potrzeb osób ze zróżnicowanymi potrzebami, np. regulacja wielkości czcionki, dobór kontrastu, napisy lub audiodeskrypcja filmów i zdjęć?
7. Czy na stronie internetowej przedszkola/szkoły znalazłeś(-aś) czytelne i zrozumiałe informacje o tym, jak można przygotować się do załatwienia konkretnej sprawy przed osobistą wizytą w przedszkolu/szkole? Jakie są przytądowo potrzebne dokumenty, gdy jako rodzic chcesz prosić o zapewnienie dziecku pomocy psychologiczno-pedagogicznej? Czy z informacji na stronie internetowej (albo uzyskanej podczas telefonicznego kontaktu z sekretariatem) wiesz, jak i z jakim wyprzedzeniem możesz umówić się na spotkanie (na żywo lub zdalne) z dyrektorem, nauczycielem, specjalistą?
8.

Pierwszy rzut oka...

1. Wyobraź sobie, że jesteś rodzicem siedmiolatka, zainteresowanym ofertą instytucji. Albo samym siedmiolatkiem, który za kilka miesięcy podejmie naukę w szkole. Jakie jest Twoje pierwsze wrażenie w momencie, gdy widzisz budynek szkoły i jej otoczenie po raz pierwszy? Jakie szczegóły dostrzegasz i jakie wstępne wnioski wysnuwasz? Co myślisz o samopoczuciu swojego dziecka, gdy ujrzy to, co Ty teraz?

2. Wchodzisz do budynku... Co dostrzegasz w pierwszym momencie? Kogo i w jakiej sytuacji widzisz? Czy widzisz czytelny plan budynku ułatwiający dotarcie do miejsca, do którego chcesz się udać – do sekretariatu, gabinetu dyrektora, pedagoga lub psychologa szkolnego, pokoju nauczycielskiego, świetlicy itp.? Jakie informacje na tablicy ogłoszeń widzisz? Czy je widzisz – czy są opracowane odpowiedniej wielkości czcionką, zamieszczone na wysokości ułatwiającej lekturę, czy przykuwają wzrok? Co odczuwasz w momencie wejścia do budynku? Jakie wrażenia i odczucia będą prawdopodobnie towarzyszyć Twojemu dziecku, gdy wejdzie do budynku?
3. Czy w placówce spotykasz pracownika dyżurującego przy wejściu? Jeśli tak, czy potrafi on udzielić Ci informacji? Czy jeśli jesteś np. osobą z niepełnosprawnością słuchu, wzroku, z trudnościami w komunikowaniu się, ten pracownik jest na to przygotowany i wie, jak należy się z Tobą komunikować? Czy umożliwia Ci kontakt z osobą, która jest do tego przygotowana, jeśli sam nie może się z Tobą komunikować?
4.

Drugi rzut oka...

1. Jakie elementy tworzą klimat szkoły? Które z nich można zobaczyć, a które są przykładem „ukrytego programu” budowania klimatu?
2. Jak zachowują się osoby, które spotykasz? Czy wykazują życzliwe zainteresowanie Twoją obecnością? Oferują pomoc? Uśmiechają się?
3. Jak szkoła podkreśla ważność tradycji? Jakie tradycje pielęgnuje?
4. Jakie sygnały świadczą o nowoczesności szkoły? O nowatorstwie jej kadry?
5. Jak oceniasz proporcje między tym, co w instytucji tradycyjne a tym, co nowoczesne?
6. Które pomieszczenie zrobiło na Tobie największe wrażenie? Dlaczego?
7. Jakie wrażenie wywarły na Tobie sale dydaktyczne? O czym świadczy ich wystrój, wyposażenie itp.? Czy będą przestrzenią sprzyjającą funkcjonowaniu Twojego dziecka?
8. A jakie wrażenie odnosisz, oglądając szkolną świetlicę? Czy chciałbyś spędzić w niej kilka godzin jako uczeń? Czy chciałbyś, aby Twoje dziecko spędzało tu czas przed lekcjami i po? Dlaczego?
9. Dużo mówi się obecnie o podmiotowości. Jakie dowody podmiotowego traktowania ucznia, rodzica, dostrzegasz w trakcie „wycieczki”?
10. Nadzrędnym celem edukacja włączającej jest stymulowanie aktywności i uczestniczenia w życiu przedszkola/szkoły każdemu dziecku/uczniowi. Jakie znajdujesz w przestrzeni placówki dowody na to, że jest ona placówką włączającą? Jakie sukcesy uczniów są promowane w widocznych na korytarzach/ w salach gablotach, komunikatach, gazetkach itp.? Czy tylko poznawcze, dotyczące wyników nauczania? Jeśli nie tylko one, to jakie jeszcze? Czy Twoje dziecko ma w tej placówce szansę, aby posmakować, czym jest sukces w dziedzinie, która jest jego mocną stroną, pasją,

hobby? Kto, Twoim zdaniem, jest autorem materiałów, okolicznościowych dekoracji w przestrzeni placówki – dorośli czy dzieci/uczniowie? O czym to świadczy?

11. W każdej szkole istotne jest wspieranie kariery ucznia¹⁵, rozwijanie jego kompetencji. Jakie sfery osobowości ma szansę rozwijać uczeń odwiedzanej szkoły? Weź pod uwagę wiedzę, umiejętności, jak również sferę przekonań, wartości i postaw. Dlaczego tak sądzisz?
12. A co z podmiotowością i rozwojem kadry? Jak się Twoim zdaniem w tej instytucji pracuje? Czy pracownik ma tutaj szansę czuć się ważny, potrzebny, doceniany? Jakie sfery swojej osobowości może rozwijać? Pomyśl o kompetencjach kluczowych. Co świadczy o dostrzeżonych przez Ciebie sukcesach lub problemach w tej sferze?
13. Ile osób liczy rada pedagogiczna? A ile w radzie pedagogicznej jest... osobowości? Skąd można się o tym dowiedzieć?
14. Ważnym aspektem funkcjonowania każdej organizacji jest system przepływu informacji. Jak oceniasz przepływ informacji między instytucją a uczniami i ich rodzicami? Czego dotyczą informacje i komunikaty eksponowane na korytarzach, w gablotach, w pomieszczeniach itp.?
15. Czy z łatwością poruszałeś(-aś) się w przestrzeni szkoły? Czy ułatwiły Ci przemieszczanie się: właściwe oświetlenie, oznakowanie przeznaczenia poszczególnych pomieszczeń (czy potrafiłoby je odczytać Twoje dziecko?), strzałki, „drogowskazy”, linie, tabliczki pomocne w odnalezieniu właściwej drogi itp.?
16. Czy przestrzeń przedszkola/szkoły jest bezpieczna? Czy oznakowano np. kontrastowym kolorem pierwszy i ostatni stopień schodów, duże powierzchnie szklane, progi i występy powierzchni itp.?
17.

Trzeci i... pewnie nie ostatni rzut oka

1. Po tej „wycieczce”, po rozmowie z różnymi ludźmi masz z pewnością wiele spostrzeżeń, przemyśleń, uwag i wniosków. Spisz je jeszcze tego samego dnia.
2. Spróbuj sporządzić mapę myśli pod hasłem „Jakość mojej włączającej szkoły”. Na głównych gałęziach mapy zapisz hasłowo najważniejsze wyznaczniki jakości (standardy jej jakości). Od nich możesz poprowadzić „gałązki” z zapisami (lub symbolicznymi rysunkami) dotyczącymi szczegółów – wskaźników świadczących o realizacji tych standardów. Nie zapominaj o „momentach prawdy”!

Zaprezentowane narzędzie autodiagnozy można modyfikować adekwatnie do specyfiki etapu edukacyjnego, typu szkoły/placówki. Ale modyfikacje mogą polegać także na

¹⁵ Kariera jest traktowana jako ścieżka, droga życiowa realizująca potencjał człowieka. W tym znaczeniu każdy robi karierę, jeżeli ma szansę robić to, co umie, lubi, co mu daje satysfakcję i poczucie sensu (za Małgorzatą Taraszkiewicz).

wkładaniu „okularów”, które pozwolą na poznanie innych, także ważnych perspektyw postrzegania dostępności placówki, jej otwartości na potrzeby osób ze zróżnicowanymi potrzebami, realizacji w praktyce założeń edukacji włączającej (np.: babć i dziadków przyprowadzających i odbierających dzieci ze szkoły, przedstawicieli organu prowadzącego finansującego tworzenie warunków uczenia się i rozwoju uczniów, wizytatorów wykonujących w imieniu kuratora oświaty czynności nadzoru pedagogicznego).

Rzetelne ustalenie, w wyniku badania, listy kontrolnej „momentów prawdy” o własnej placówce, może stać się:

- dla dyrektora – źródłem informacji o obszarach wspomagania (*Co robić? Czym się zajmować? Co jest ważne?*) oraz instrumentem kontrolnym (*Na co zwrócić uwagę? Czego dopilnować?*)
- dla nauczycieli – inspiracją do usprawniania codziennej pracy i podejmowania działań innowacyjnych (*Co zmienić? W jakim celu? Jak?*)
- dla szkoły – instrumentem pomocnym w komunikacji z otoczeniem (*Tacy jesteśmy dziś... Tacy chcemy być dzięki takim działaniom*).

Inne narzędzia diagnozy – inspiracje dla kadry pedagogicznej szkół i dla kadry SCWEW

Do diagnozy **warto zaprosić samych uczniów, proponując im miękkie, alternatywne metody badawcze.**

Jedną z nich jest **gadająca ściana**. Nauczyciele poszukują odpowiedzi na pytania kluczowe: *Jakie miejsca i sytuacje w szkole sprzyjają uczeniu się i rozwojowi uczniów? Jakie miejsca i sytuacje w szkole hamują uczenie się uczniów i ich rozwój?* Na ścianach korytarzy lub sal lekcyjnych wywieszają plakaty z pytaniami do uczniów, np.:

- Co pomaga mi w uczeniu się w szkole?
- Co lubię w szkole?
- W których miejscach w szkole lubię przebywać? Uczyć się?
- Co przeszkadza mi w uczeniu się w szkole?
- Czego nie lubię w szkole?
- W których miejscach w szkole nie lubię przebywać? Uczyć się?
- Co i jak chciał(a)bym zmienić w szkole?

Uczniowie mają kilka dni na zapisywanie odpowiedzi. Zebrane z „gadającej ściany” informacje od uczniów to dane jakościowe, które nauczyciele, wspierani przez kadre SCWEW, poddają analizie, formułują wnioski. Wspólnie z uczniami (w klasach lub

z reprezentantami samorządu uczniowskiego) na podstawie wniosków formułują rekomendacje – propozycje działań służących poprawie zdiagnozowanej sytuacji¹⁶.

Sprawdzi się również inna metoda – **tarcza strzelnicza**, łącząca w sobie ilościowy i jakościowy sposób badania. Na schemacie tarczy, np. z pięciostopniową skalą, wyznaczamy obszary oceny, przykładowo odnoszące się do 3 głównych zasad UDL (najlepiej, aby nauczyciel pytał o swoje lekcje uczniów w klasie zróżnicowanej, w której uczy):

- *nauczyciel przekazuje mi nową wiedzę na różne sposoby,*
- *mogę wybierać, w jaki sposób zaprezentować to, czego się nauczyłem(-am) na lekcji,*
- *gdy otrzymuję ocenę za efekty mojej pracy, wiem, co zrobiłem(-am) dobrze, nad czym powinienem(-nam) jeszcze popracować i jak to mogę zrobić,*
- *nauczyciel potrafi zachęcić mnie do uczenia się,*
- *nauczyciel proponuje mi na lekcji różne aktywności tak, abym mógł(-ogła) robić to, co lubię i w czym jestem dobry(-a).*

Uczniowie zaznaczają swoje indywidualne oceny na tarczy, a wyniki są analizowane przez nauczyciela, omawiane z klasą i poddawane wspólnej dyskusji: *Co i jak można zrobić, aby poprawić sposoby i warunki uczenia się w klasie?*¹⁷

Pole siłowe to metoda, którą można zaproponować zarówno uczniom, jak i nauczycielom, poszukującym odpowiedzi na pytanie: Co w szkole pomaga uczniom w uczeniu się i aktywności, a co utrudnia uczenie się i aktywność? Uczestnicy diagnozy anonimowo odpowiadają na to pytanie na kartkach (np. samoprzylepnych, lub na kartce A4):

++ (bardzo mi pomaga)	+ (pomaga mi)	– (utrudnia)	– – (bardzo utrudnia)
--------------------------	------------------	-----------------	--------------------------

Zebrane informacje są poddawane analizie (oddzielnie odpowiedzi uczniów, oddzielnie – nauczycieli), porównywane, po czym następuje formułowanie wniosków i planowanie działań doskonalących¹⁸.

Zanim nauczyciele zaczną planować działania, warto, na podstawie wyników diagnozy, stworzyć listę mocnych stron (popartych dowodami) pracy placówki w obszarze

¹⁶ Wskazówki, jak analizować dane pozyskane dzięki tej metodzie, można znaleźć w filmie instruktażowym Gadająca ściana, Era Ewaluacji, 7 października 2014 r.: <https://www.youtube.com/watch?v=KDrclnrix2w&t=49s> [dostęp: 26.06.2022].

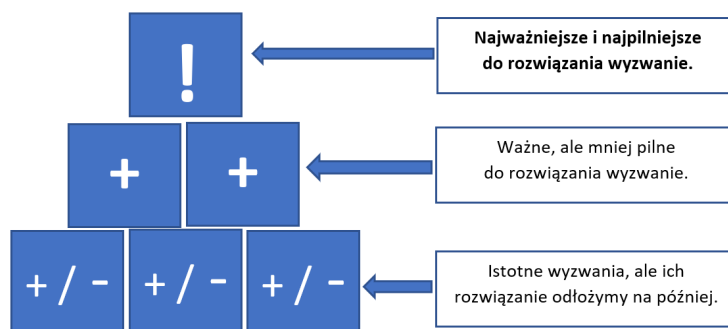
¹⁷ Sposób analizy danych pozyskanych od uczniów z pomocą tarczy strzelniczej prezentuje film instruktażowy Tarcza strzelnicza, Era Ewaluacji, 7 października 2014 r.: <https://www.youtube.com/watch?v=T7GU1qW5ezM&t=2s> [dostęp: 26.06.2022].

¹⁸ Sposób analizy danych uzyskanych z „pola siłowego” zaprezentowano w filmie instruktażowym Pole siłowe, Era Ewaluacji, 7 października 2014 r.: <https://www.youtube.com/watch?v=BRrdP1V5EAQ&t=79s> [dostęp: 26.06.2022].

edukacji włączającej i przedyskutować: *Co sprawia, że te aspekty są naszą mocą? Jaka/czyja wiedza pomaga nam w uzyskaniu takich efektów? Jakie/czyje doświadczenia? Jakie rozwiązania organizacyjne? Jakie warunki (wewnętrzne i zewnętrzne)?* Taka dyskusja, będąca swoistym „studium sukcesu”, wzmocni kadrę szkoły, pozwoli jej także wykorzystać wiedzę, doświadczenie, sprawdzone rozwiązania w realizacji działań doskonalących te obszary, które w świetle diagnozy okazały się na dziś wyzwaniami.

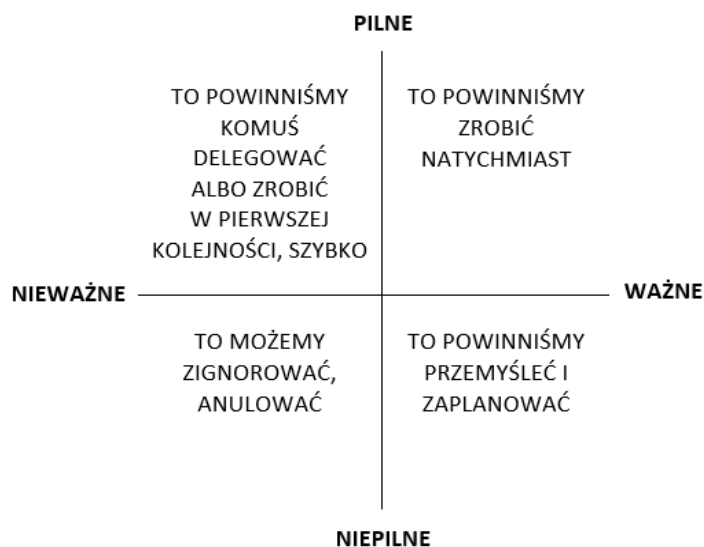
Częstym błędem popełnianym w procesie diagnozy jest natychmiastowe, po opracowaniu jej wyników, przechodzenie do planowania działań. **Warto odroczyć planowanie i najpierw wyłonić problemy najważniejsze i najpilniejsze do rozwiązania, a potem poszukać przyczyn tego problemu, który zwyciężył w „rankingu”.**

W pierwszej czynności pomocny może okazać się **ranking trójkątny**. W trakcie tej czynności pracujący w małych grupach nauczyciele zapisane na oddzielnych kartach wyzwania układają na schemacie piramidy:

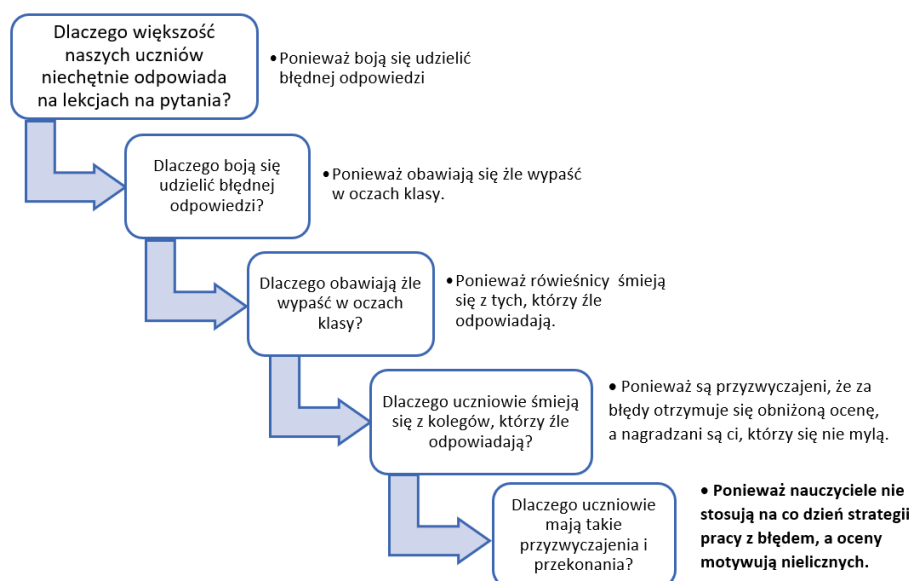
Rysunek 3. Schemat metody rankingu trójkątnego przydatnej w wyborze priorytetowych wyzwań dla kadry przedszkoli/szkół. Op. własne.

lub **macierz priorytetów**:

Rysunek 4. Schemat macierzy priorytetów. Opr. na podst.: K. Duncan, *Od myślenia do ośnienia*. 60 diagramów: jak wizualnie rozwiązywać problemy. Tłum. A. Trzcńska-Hildebrandt, Warszawa 2019, s. 30.

Gdy zostanie wyłoniony najpilniejszy i najważniejszy problem, warto zachęcić nauczycieli, aby poszukali jego przyczyn, wykorzystując np. metodę **5 WHYS (5W, 5 x dlaczego)**:

Rysunek 3. Schemat metody 5 WHYS (5W, 5 x dlaczego) wykorzystywanej przy ustalaniu przyczyn problemu. Opr. własne.

Metodę wymyślił japoński wynalazca, „ojciec japońskiej rewolucji przemysłowej”, założyciel koncernu Toyota – Sakichi Toyoda (1867-1930). Metoda opiera się na pięciokrotnym pytaniu o powody pozwalające dojść do pierwotnej przyczyny problemu. Praca metodą 5W sprawia, że działania naprawcze/doskonalące dotyczą istoty problemu, a nie jego widocznych i nierzadko mniej istotnych przejawów¹⁹.

Wsparcie SCWEW dla nauczycieli i specjalistów rozpoznających potrzeby uczniów w procesie diagnozy funkcjonalnej

Diagnoza potrzeb szkoły i nauczycieli przez ekspertów SCWEW to jeden obszar działań diagnostycznych. Drugim jest wsparcie nauczycieli i specjalistów w prowadzonych przez nich identyfikowaniu potrzeb podopiecznych.

W pakiecie pt. „Ocena funkcjonalna w praktyce przedszkolnej/szkolnej z uwzględnieniem roli SCWEW” znalazły się opisy dostępnych na zasadzie wolnych licencji i dedykowanych do użytku przez kadrę pedagogiczną przedszkoli i szkół takich narzędzi, jak m.in.:

¹⁹ Opis metody opracowany na podstawie haseł w Wikipedii: Sakichi Toyoda: https://pl.wikipedia.org/wiki/Sakichi_Toyoda oraz Metoda 5 why: https://pl.wikipedia.org/wiki/Metoda_5_why [dostęp: 26.06.2022].

- „Skrzynki z narzędziami”, zamieszczone jako dodatki do serii IBE pt. *Niezbędnik dobrego nauczyciela* pod red. prof. dr hab. Anny Izabeli Brzezińskiej, zawierające kwestionariusze, arkusze obserwacji i samooceny dla nauczycieli, rodziców i uczniów na każdym z etapów rozwojowych;
- „Skala prognoz edukacyjnych SPE” Instytutu Badań Edukacyjnych (dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i oddziałów rocznego przygotowania przedszkolnego w szkołach podstawowych);
- „Inwentarz Rozwoju Mowy i Komunikacji: SŁOWA I ZDANIA” (IRMIK SIZ) opublikowanego przez IBE;
- skala obserwacyjna „Język i komunikacja” dla nauczycieli uczniów we wczesnym i środkowym wieku szkolnym;
- skala z Pakietu TROS-KA opracowanego w ramach projektu ORE pn. „Opracowanie instrumentów do prowadzenia diagnozy psychologiczno-pedagogicznej”, przydatna w ocenie funkcjonalnej uczniów w wieku 9–13 lat;
- narzędzia przydatne w diagnozowaniu dostępności placówki/ barier utrudniających funkcjonowanie uczniów, opracowane w ramach projektu Model Dostępnej Szkoły;
- inne narzędzia, służące rozpoznawaniu przez nauczycieli potencjału dzieci/uczniów (np. test inteligencji wielorakich Howarda Gardnera, stylów uczenia się, preferencji sensorycznych (systemu VAK), predyspozycji zawodowych).

Analiza danych dotycząca potrzeb oraz zasobów przedszkoli i szkół ogólnodostępnych w zakresie wsparcia udzielanego przez SCWEW

We wspomnianych wcześniej publikacjach: *Raport statystyczny. Edukacja włączająca w Polsce*²⁰ oraz *Raport merytoryczny. Edukacja włączająca – bilans otwarcia 2020*²¹ zawarto dane znaczące dla kadr SCWEW wspierających przedszkola i szkoły we wdrażaniu inkluzyjnych rozwiązań. Wynika z nich, że przed szkołami stoją w najbliższych latach wyzwania związane z dużą liczbą uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, w szczególności ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim, niepełnosprawności sprzężone oraz autyzm, w tym zespół Aspergera.

20 Mroczek M. (Pracownia Doradczo-Badawcza EDBAD na zlecenie Ośrodka Rozwoju Edukacji i Ministerstwa Edukacji i Nauki, *Raport statystyczny. Edukacja włączająca w Polsce*, ORE, Warszawa 2021: <https://www.ore.edu.pl/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=33887> [dostęp: 10.04.2022].

21 Podgórska-Jachnik D. (we współpracy z Pracownią Doradczo-Badawczą EDBAD na zlecenie Ośrodka Rozwoju Edukacji i Ministerstwa Edukacji i Nauki, *Raport merytoryczny. Edukacja włączająca – bilans otwarcia 2020*, ORE, Warszawa 2021: <https://www.ore.edu.pl/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=33886> [dostęp: 10.04.2022].

Liczba uczniów wymagających szczególnego wsparcia ze względu na różne niepełnosprawności systematycznie wzrasta i ta tendencja utrzymuje się od lat. W najbliższych latach do szkół dotrze duża grupa dzieci, u których już w przedszkolu orzeciono potrzebę kształcenia specjalnego. W grupie najmłodszych dominują: autyzm (w tym zespół Aspergera), niepełnosprawność ruchowa (w tym afazja) i niepełnosprawności sprzężone²².

„W roku szkolnym 2021/2022 objętych wczesnym wspomaganie zostało 66,4 tys. dzieci do 10. roku życia, co stanowi wzrost w ciągu 13 lat o ponad 500 proc.”²³

Warto dodać, że w ostatnich latach wzrasta tendencja do wyboru szkoły ogólnodostępnej dla dziecka/ucznia z niepełnosprawnością. „Obecnie 68,7 proc. dzieci i uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, zgodnie z wyborem ich rodziców, uczęszcza do ogólnodostępnych przedszkoli i szkół”²⁴.

To zjawisko wynika z coraz większej świadomości znaczenia edukacji włączającej wśród rodziców, kadr oświaty i społeczeństwa, stawiając jednocześnie przed systemem oświaty konieczność wdrażania nowych rozwiązań sprzyjających inkluzji. W raporcie *Bilans otwarcia* podkreślono tę tendencję, formułując rekomendację istotną dla SCWEW planujących wsparcie kadr pedagogicznych:

*Należy kontynuować wsparcie metodyczne nauczycieli szkół ogólnodostępnych w zakresie potrzeb edukacyjnych wynikających z niepełnosprawności intelektualnej i ASD (ang. autism spectrum disorder). Trzeba przygotować ich na spotkanie z dziećmi z afazją i rozwojowymi zaburzeniami koordynacji ruchowej (dyspraksją) oraz pracą realizowaną na podstawie diagnozy funkcjonalnej – w przypadku niepełnosprawności złożonych*²⁵.

W Raporcie merytorycznym. *Edukacja włączająca w Polsce. Bilans otwarcia* zawarto także inne dane wynikające z diagnozy. W świetle wniosków i rekomendacji z raportu jawią się istotne SCWEW zadania:

- 1) Wzmacnianie **współpracy pomiędzy placówkami specjalnymi a ogólnokształcącymi (włączającymi) i integracyjnymi**.
- 2) **Tworzenie lepszych warunków do podejmowania nauki w szkołach ogólnodostępnych przez uczniów niewidomych i głuchych; zapewnienie im możliwości wsparcia przez dorosłych mentorów – przygotowanych do tej roli osób niewidomych lub niesłyszących.**

²² Dane na podstawie *Raportu merytorycznego. Edukacja włączająca – bilans otwarcia*.

²³ Edukacja wysokiej jakości dla wszystkich. Z Marzeną Machatek, sekretarz stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki, rozmawia Joanna Ćwiek, „Edukacja włączająca – nauka, rozwój, przyszłość”. Dodatek specjalny do „Rzeczpospolitej” przygotowany we współpracy z Ministerstwem Edukacji i Nauki, 31 maja 2022 r., s. 5: https://edukacja.wzasięgureki.pl/wp-content/uploads/2022/06/EW_Dodatek_Rzeczpospolita_31.05.pdf [dostęp: 26.06.2022].

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Za: Podgórska-Jachnik D., *Raport merytoryczny...*, s. 100.

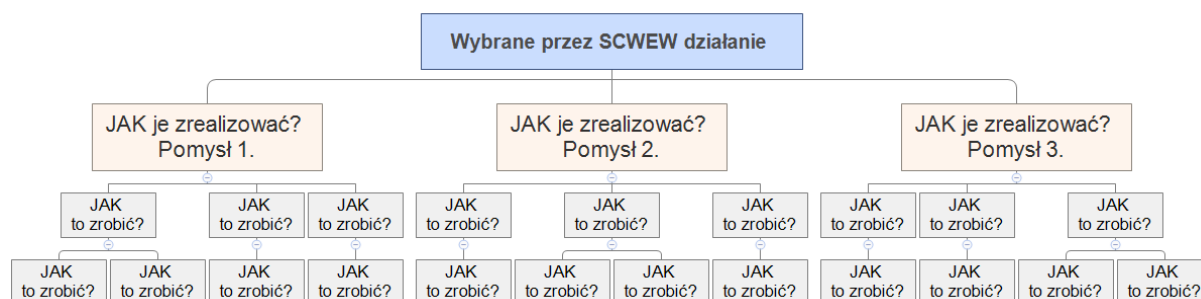
- 3) Wzmocnienie profesjonalnego **wsparcia dla dzieci/uczniów z problemami psychicznymi** (w roku szkolnym 2021/2022 aż 9 proc. dzieci i młodzieży wymaga pomocy psychiatry lub psychoterapeuty²⁶) poprzez podnoszenie kompetencji terapeutycznych obecnie zatrudnionych w przedszkolach i szkołach kadr, zapewnienie im dostępu do superwizji oraz tworzenie przestrzeni i warunków dostępu do doradztwa ze strony placówek leczniczych, ośrodków pomocy społecznej, organizacji pozarządowych itp.
- 4) **Większa pomoc udzielana uczniom i ich rodzicom w podejmowaniu decyzji dotyczących wyboru ścieżki kształcenia (ogólnodostępnej, integracyjnej lub specjalnej).**
- 5) **Tworzenie warunków do współpracy szkół i placówek w zakresie „dzielenia się” kadrą o deficytowych specjalnościach** (psycholog, logopeda, terapeuta integracji sensorycznej, pedagog specjalny, fizjoterapeuta).
- 6) Wzmocnienie i poszerzenie zasięgu **doradztwa dla kadr pedagogicznych w doborze i finansowaniu zakupu sprzętu specjalistycznego i pomocy adekwatnych do rzeczywistych potrzeb ucznia**, szczególnie ucznia z niepełnosprawnością; tworzenie „map” podmiotów pomocnych w tym obszarze (np. organizacji pozarządowych, odpowiednich ośrodków pomocy społecznej, lokalnego rzecznika ds. osób z niepełnosprawnością).
- 7) Upowszechnianie wśród kadry kierowniczej oświaty **wiedzy o ustawowych wymogach dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej** oraz o możliwościach dofinansowania likwidacji barier z programów i projektów (np. Dostępność Plus, Dostępna Szkoła, Fundusz Dostępności).
- 8) **Wypracowanie i promowanie skutecznych modeli współpracy międzyinstytucjonalnej** na rzecz inkluzji, rozwiązywania problemów przedszkoli/szkół/ i dzieci/uczniów (partnerstwa publiczno-prywatne, zespoły kooperacyjne i zadaniowe).
- 9) Pełne wykorzystanie **możliwości, jakie dają sieci współpracy i samokształcenia** nauczycieli, specjalistów, dyrektorów oraz sieci interdyscyplinarne, międzyinstytucjonalne, międzysektorowe.
- 10) Potrzeba **budowania społecznej świadomości dotyczącej edukacji włączającej i zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych** nie tylko przez akcje, kampanie, projekty informacyjne, lecz także takie działania prowadzone we współpracy, których produktem będą konkretne rozwiązania (programy, plany działania, materiały informacyjne itp.).
- 11) Obejmowanie **wsparciem szkoleniowo-doradczym osoby niebędące nauczycielami i zatrudnione w przedszkolach i szkołach jako pomoce nauczyciela lub asystenci.**

26 Dane za: Edukacja wysokiej jakości dla wszystkich. Z Marzeną Machałek, sekretarz stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki, rozmawia Joanna Ćwiek, „Edukacja włączająca – nauka, rozwój, przyszłość”. Dodatek specjalny do „Rzeczpospolitej” przygotowany we współpracy z Ministerstwem Edukacji i Nauki, 31 maja 2022 r., s. 5: https://edukacja.wzasięgureki.pl/wp-content/uploads/2022/06/EW_Dodatek_Rzeczpospolita_31.05.pdf [dostęp: 26.06.2022].

- 12) Nawiązywanie **współpracy z uczelniami pedagogicznymi, psychologicznymi, medycznymi (fizjoterapia)** w celu wykorzystania potencjału studentów w działaniach wspierających przedszkola, szkoły.
- 13) Pozyskiwanie większej liczby osób mogących wspierać przedszkola i szkoły **w pracy z uczniami cudzoziemskimi, w tym dziećmi z rodzin migrujących.**
- 14) Pełniejsze **wykorzystanie potencjału placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych i bibliotek pedagogicznych** w procesie wspierania szkół włączających.
- 15) Głębsze **rozpoznanie stanu potrzeb dzieci/uczniów znajdujących się w nietypowych, rzadziej spotykanych w szkołach, sytuacjach** (choroby rzadkie, nietypowa sytuacja rodzinna – np. rodzice z niepełnosprawnością, z chorobami psychicznymi, onkologicznymi, dzieci i rodziny dotknięte biedą, dzieci powracające z zagranicy ze środowisk skrajnie odmiennych kulturowo); prowadzenie bieżących działań uświadamiających różnicowanie tych potrzeb wśród **nauczycieli, uczniów, rodziców, w środowisku i instytucjach współpracujących ze szkołą**²⁷.

Przeczytaj, przemyśl

- Przemyśl, które z przywołanych wyżej wniosków i rekomendacji są spójne z sytuacją na terenie działania twojego SCWEW i z zakresem już prowadzonej przez Was działalności.
- Stwórz, na podstawie przytoczonych wniosków i rekomendacji, listę działań, które dziś są mocną stroną twojego SCWEW.
- Zastanów się, jakie dodatkowe działania, wynikające z przytaczanych wniosków i rekomendacji, warto podjąć w twoim SCWEW, ponieważ jest na nie zapotrzebowanie w przedszkolach i szkołach w rejonie funkcjonowania Centrum.
- Wspólnie z innymi pracownikami i partnerami SCWEW, których kompetencje mieszczą się w wybranych przez siebie działaniach, zastanówcie się, jak je wdrożyć. Możecie wykorzystać metodę 3 x JAK:

Rysunek 1. Schemat postępowania w metodzie 3 x Jak. Opr. własne.

27 Na podstawie: Podgórska-Jachnik D., *Raport merytoryczny...*, s. 101–110.

W tej metodzie planowania najpierw wybierane są trzy pomysły realizacyjne, kluczowe dla wdrożenia działania, następnie każdy z nich jest uszczegółowiany na dwóch poziomach kolejnymi pomysłami „Jak to zrobić?”. Na najniższym poziomie (w ostatnim etapie pracy tą metodą) dochodzimy do „operacyjnych” ustaleń – szczegółów m.in. typu: Kto? Kiedy? Jakimi środkami/metodami?

Przeanalizuj, przemyśl

W opracowywanych przez samorzady terytorialne strategiach rozwoju (miasta, gminy, powiatu, gminy) często zawarte są postulaty na rzecz inkluzji społecznej i edukacji włączającej. Warto, aby liderzy SCWEW znali te dokumenty.

- Odszukaj strategię rozwoju opracowaną przez JST dla regionu/obszaru, w którym działa twoje SCWEW, a w tym dokumencie – zapisy odnoszące się do wdrażania założeń inkluzji w różnych obszarach, w szczególności w edukacji.
- Zastanów się, które z wpisanych w strategię działań mogą być przydatne w realizacji zadań twojego SCWEW.
- Sprawdź w Systemie Informacji Oświatowej lub/i w ostatnim raporcie GUS *Oświata i wychowanie*, jakie są statystyki dotyczące obecności w systemie oświaty dzieci/uczniów/słuchaczy z niepełnosprawnościami. Jakie niepełnosprawności dominują? Co z tych danych wynika dla realizacji zadań przez twoje SCWEW?

Wnioski i rekomendacje z badań zewnętrznych dotyczących edukacji włączającej to cenne źródło informacji i inspiracji do działań SCWEW, zarówno tych bieżących, jak i długofalowych.

Działając jednak na konkretnym terenie, równie **ważne, jeśli nie ważniejsze, są dane pozyskane z badań (diagnostycznych i ewaluacyjnych) prowadzonych w przedszkolach i szkołach objętych wsparciem SCWEW**. Dane powinny być poddane poprawnej metodologicznie analizie, pozwalającej badaczom odpowiedzieć na pytanie/pytania **kluczowe oraz sformułować wnioski o jakości działań**. „Dobrze jest zrobić analizę metodą małych kroków – analizować dane poprzez różne metody badawcze oddzielnie, a następnie złożyć je w jeden spójny „obrazek”. Za każdym razem zastanawiać się, co te dane (z metody X) mówią na temat postawionych pytań kluczowych i co mówią nam o jakości prowadzonych działań. Dane zebrane różnymi metodami są jak puzzle – należy złożyć je w jedną całość. Może okazać się, że „puzzle” te do siebie świetnie pasują i tworzą jednolity, spójny obraz sytuacji. Może jednak okazać się i tak, że „puzzle” pochodzące z różnych metod, zebrane od różnych respondentów, pokazują nam obraz mniej spójny i mniej jednorodny. Co wtedy robić? Na pewno nie bać się takiej sytuacji! We wnioskach należy wówczas po prostu przedstawić tę różnorodność opinii. Rzadko bowiem zdarza się, że wszyscy ze wszystkimi się zgadzają i prezentują jednakowe opinie. Wartością (...) jest

to, że dostajemy obraz sytuacji. (...) Ważne jest to, by w naszych wnioskach być blisko danych, które zebraliśmy i aby dać odpowiedź na pytanie badawcze oraz orzec o jakości prowadzonych działań. Jeśli nasze wnioski będą blisko danych, wtedy nasze decyzje będą bardziej trafione i łatwiej nam będzie osiągnąć cel, który postawiliśmy sobie na początku badania”²⁸.

Jeśli dane zbieraliśmy **metodami ilościowymi** (np. za pomocą tarczy strzelniczej), kolejne kroki analizy to:

- 1) Sprawdzenie, jaka część badanej grupy udzieliła odpowiedzi (duża liczba braków może dyskwalifikować wyniki).
- 2) Przyjrzenie się temu, jakie odpowiedzi dominują. Czy świadczą o spełnieniu przyjętego kryterium?
- 3) Przeanalizowanie minimów. Czy mają one wpływ na ocenę wyników ewaluacji? Czy pokazują dodatkowe kierunki na przyszłość?
- 4) Sformułowanie wniosków, w odniesieniu do pytania kluczowego i kryteriów.

Inaczej przebiega **analiza jakościowa** (dane pozyskane np. w wywiadzie czy metodą „pola siłowego”, „gadającej ściany”):

- 1) Wyodrębnienie z odpowiedzi respondentów treści adekwatnych do pytania badawczego.
- 2) Uporządkowanie materiału zawierającego dane adekwatne – próba wychwycenia w nim powtarzających się wzorów, stworzenie na tej podstawie typologii (kategorii odpowiedzi).
- 3) Wyciągnięcie wniosków odnoszących się do pytania kluczowego i kryteriów ewaluacji²⁹.

Wniosek to odpowiedź na pytanie kluczowe – rzeczowa, oparta na uzyskanych w badaniach danych, „przesiana przez sito” kryteriów (widziana przez „okulary kryteriów”). Wniosek powinien uwzględniać np. zależności ilościowe, skalę zjawisk, podobieństwa lub różnice opinii różnych grup badawczych. Powinien odnieść się np. do aspektów: Które/ jakie czynniki są najbardziej skuteczne w ich opinii? Ilu nauczycieli wzmacnia motywację uczniów do uczenia się – czy są to działania powszechne w tym zespole nauczycieli? Jakie sposoby motywowania uczniów do uczenia się stosują nauczyciele? Jak to się ma do opinii uczniów? Jak to się ma do opinii rodziców? Jakie znaczenie w motywowaniu uczniów do uczenia się mają te sposoby motywowania?

28 Borek A., *Jak zrobić analizę*, mp4, 7 października 2014 r.: <https://www.youtube.com/watch?v=R2pXECudUtk&t=9s> [dostęp: 26.06.2022].

29 Na podst.: Walczak B., *Analiza danych – na przykładzie autoewaluacji pracy nauczyciela* [w:] Borek A., Kowalczyk-Rumak E. (red.), *Różne drogi ewaluacji – poradnik dla dyrektorów szkół i placówek*, ORE, Warszawa 2015, s. 191–196: https://doskonaleniewsieci.pl/Upload/Artykuly/6_4/rozne_drogi_ewaluacji.pdf [dostęp: 26.06.2022].

Przykłady wniosków:

1. Na zajęciach lekcyjnych nauczyciele wybierają najczęściej tradycyjne metody pracy i wymagają od każdego ucznia, aby opanował pamięciowo materiał. Wynika to zarówno z przyzwyczajenia nauczycieli, ich obaw, jak i braku wymiany doświadczeń i dzielenia się dobrymi praktykami między nimi. W szkole nie ma bowiem dobrze funkcjonującego doskonalenia wewnątrz zespołów przedmiotowych.
2. Zebrane od uczniów dane wskazują, że najatrakcyjniejsze są dla nich elementy pracy grupowej na lekcjach, gdy mogą wspólnie rozwiązywać zadania lub coś razem przedyskutować. Także nauczyciele wskazywali, że mimo trudności organizacyjnych, uczniowie angażują się w większym stopniu, jeśli pojawia się praca w grupach.
3. Uczniowie przyznali, że formy prowadzenia powtórki materiału na wielu przedmiotach są mało atrakcyjne i nużące.
4. Z obserwacji koleżeńskich oraz badań prowadzonych wśród uczniów („pole siłowe”) wynika, że podczas lekcji nauczyciele często próbują podnosić zaangażowanie uczniów poprzez ocenianie ich aktywności. Uczniowie dostrzegają, że ten sposób jest skuteczny głównie w odniesieniu do uczniów niemających problemu z nauką, zgłaszających się do odpowiedzi na co dzień, niezależnie od tego, czy ich aktywność jest oceniana.
5. Z wywiadów prowadzonych z uczniami oraz ich rodzicami oraz z obserwacji trzech lekcji wynika, że uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego aktywnie włączają się w działania zespołowe na lekcjach i otrzymują w tych działaniach wsparcie od rówieśników. Gorzej radzą sobie z zadaniami indywidualnymi, pracują wolniej niż koledzy i koleżanki, częściej zgłaszają problemy związane z niezrozumieniem tekstu z podręcznika lub polecenia.

Rekomendacja to wynikające z wniosków „zalecenie”, które nauczyciele formułują dla siebie (mogą to robić na różnych poziomach: poziomie „ja – nauczyciel”, dla swojego zespołu nauczycieli, ewentualnie dla wszystkich nauczycieli w szkole). Wyznaczają kierunki dalszych działań:

- W jakich kierunkach powinny iść moje/nasze działania w przyszłości?
- Co warto/należy (z)robić?

Aby nadać rekomendacjom wymierny charakter, trzeba je uszczegółowić, odnosząc się do działań, jakie warto podjąć. Pomocne mogą tu być odpowiedzi na wybrane **pytania pomocnicze**:

- Czego możemy (z)robić mniej?
- Czego możemy (z)robić więcej?
- Co możemy (z)robić inaczej?
- Co możemy zacząć robić?
- Co możemy przestać robić?

Przykłady rekomendacji:

1. Należy zapewnić nauczycielom możliwości doskonalenia wewnątrzszkolnego – wymiany doświadczeń, działań w ramach planu rozwoju zawodowego poszczególnych nauczycieli, uczenia się od siebie. Drogą do tego może być zmiana w systemie pracy zespołów przedmiotowych – przedyskutowanie i opracowanie nowego modelu doskonalenia w zespołach, do którego będą włączone obserwacje wspierające specjalisty ze SCWEW oraz przygotowanie nauczycieli do prowadzenia superwizji koleżeńskich.
2. W warsztatowych szkoleniach dla nauczycieli, w doradztwie indywidualnym i zespołowym powinno się uwzględnić zagadnienia związane z organizacją pracy zespołowej uczniów, formami i metodami pracy zespołowej. Wzbogacić tym samym warsztat pracy nauczycieli o nowe metody pracy zespołowej.
3. Opracować w zespole nauczycieli uczących tego samego przedmiotu (lub w zespołach międzyprzedmiotowych) scenariusze lekcji powtórzeniowych z wykorzystaniem różnych metod, w tym metod pracy grupowej (przynajmniej trzy scenariusze na każdy semestr). Przeprowadzić lekcje według tych scenariuszy, zbadać miękkimi metodami alternatywnymi opinie uczniów na temat atrakcyjności zastosowanych na lekcjach metod i ich użyteczności w uczeniu się. Wymienić się w zespole przedmiotowym doświadczeniami z tych lekcji i badań.
4. Wprowadzić do lekcji elementy strategii oceniania kształtującego, zwiększające aktywność wszystkich uczniów w klasie zróżnicowanej: rozmowy w parach w celu ustalenia wspólnej odpowiedzi na pytanie lub sformułowania wspólnie pytań do nowych treści; losowanie patyczkami uczniów udzielających odpowiedzi; rutyny myślenia i działania, np.: *stuchaj – pomyśl – omów z kolegą – przedstaw wnioski*; 3-2-1 Most; *przełącz piłkę – przełącz głos* itp. Wdrażać uczniów do samooceny, wykorzystując systematycznie różne narzędzia, także w pracy grupowej.
5. Przeprowadzić w ramach doskonalenia wewnątrzszkolnego cykl warsztatów na temat uniwersalnego projektowania w pracy z klasą zróżnicowaną. Wyposażyć nauczycieli w wiedzę dotyczącą racjonalnych usprawnień. Doskonalić umiejętności oceny, z wykorzystaniem narzędzia Jasnopis, stopnia trudności tekstów oraz ich modyfikacji na tekst ETR adekwatnie do potrzeb uczniów, w szczególności uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego. Wykorzystywać zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej oparte na UDL do pracy w klasie i w domu. Przeprowadzić dla nauczycieli lekcje otwarte (kadry SCWEW), prezentujące przykłady pracy z uczniami ze szczególnymi potrzebami w klasie zróżnicowanej. Bazując na dobrych relacjach w klasie, wprowadzać elementy tutoringu rówieśniczego w celu wsparcia uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi.

Pozyskanie partnerów, którzy mogą współpracować w zakresie realizacji działań SCWEW

Specjalistyczne Centra Wspierające Edukację Włączającą powinny stworzyć katalog potencjalnych partnerów w realizacji zadań statutowych. Wśród nich nie można zapomnieć o podmiotach zobowiązanych do pracy na rzecz oświaty, w tym na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem.

Kluczowym partnerem w realizacji zadań SCWEW jest jego **organ prowadzący**. W realizacji zadań SCWEW ważną rolę odgrywają **kuratoria oświaty**. Warto ustalić, które z wydziałów KO i którzy wizytatorzy są odpowiedzialni za proces wspomagania przedszkoli, szkół i placówek we wdrażaniu założeń edukacji inkluzyjnej. Trzeba także mieć na uwadze szanse wynikające z potencjału powoływanych przez kuratorów oświaty **doradców metodycznych (wchodzących w skład wojewódzkich sieci doradztwa metodycznego)**, a konstruktywne rozmowy z kuratorami oświaty i dyrektorami placówek doskonalenia zatrudniających doradców metodycznych mogą skutkować nowymi kontaktami oraz decyzjami dotyczącymi wzmocnienia wiedzy i umiejętności doradców metodycznych w obszarze edukacji włączającej.

W świetle prawa oświatowego ważna jest współpraca SCWEW z instytucjami wsparcia nauczycieli i szkół: **poradniami psychologiczno-pedagogicznymi**, w tym poradniami specjalistycznymi, **placówkami doskonalenia nauczycieli** (publicznymi i niepublicznymi), **pedagogicznymi bibliotekami wojewódzkimi**.

Przypomnijmy jedną z przytaczanych wcześniej rekomendacji z *Raportu merytorycznego. Edukacja Włączająca. Bilans otwarcia 2020*: Istnieje potrzeba budowania społecznej świadomości dotyczącej edukacji włączającej i zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych nie tylko przez akcje, kampanie, projekty informacyjne, lecz także poprzez takie działania prowadzone we współpracy, których produktem będą konkretne rozwiązania (programy, plany działania, materiały informacyjne itp.).

Prezentujemy **przykład dobrej praktyki partnerstw** na rzecz edukacji włączającej – zapraszamy do refleksji o możliwościach wykorzystania przez SCWEW szansy, jaką dają na zawodowe partnerstwa projekty Erasmus+, zarówno te nawiązywane międzyinstytucjonalnie w Polsce, jak i z partnerami z zagranicy, zaangażowanymi w realizację edukacji włączającej.

Przeczytaj, przemysł

Zapoznaj się z opisem projektu międzynarodowego **Akademia Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych**, realizowanym w ramach programu Erasmus+ przez powiat kielecki³⁰.

³⁰ Akademia Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych, Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach: <https://www.scdn.pl/projekty/projekty-miedzynarodowe/398-akademia-specjalnych-potrzeb-edukacyjnych#opis-projektu> [dostęp: 20.08.2022].

Partnerami projektu są:

- trzy prowadzone przez powiat kielecki publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne: w Bodzentynie, w Chmielniku, w Piekoszowie,
- Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach, publiczna placówka doskonalenia nauczycieli prowadzona przez województwo świętokrzyskie,
- Stowarzyszenie Ruchów Europejskich (ATLME) z Portugalii,
- Innovation Frontiers IKE z Grecji,
- Średnia Szkoła Zawodowa Bedekovčina z Chorwacji.

Przeczytaj opis projektu, programy Międzynarodowych spotkań projektowych oraz Krótkoterminowych programów szkoleniowych, przejrzyj materiały wypracowane w projekcie.

Zapoznaj się z relacjami z wyjazdu szkoleniowego strony polskiej do Chorwacji³¹.

- Na czym twoim zdaniem polega efekt synergii osiągniany dzięki projektowi?
- Które z działań i produktów projektu są według ciebie najciekawsze w kontekście upowszechniania idei edukacji włączającej? Dlaczego?
- Zbadaj możliwości aplikowania o dofinansowanie ze środków, np. programu Erasmus+, projektu, który mogłoby realizować twoje SCWEW³².
- Jaki mógłby być temat tego projektu? W jakie partnerstwa mogłoby wejść twoje SCWEW?
- Jakie produkty realizacji tego projektu służyłyby promowaniu edukacji włączającej?

Wsparciem dla działań SCWEW mogą być także **uczelnie**. Kadra akademicka oraz studenci kierunków powiązanych z założeniami edukacji włączającej wzbogacą ofertę SCWEW adresowaną do ogólnodostępnych przedszkoli, szkół i placówek. Kontakty z jednostkami naukowymi mogą zaowocować realizacją eksperymentów pedagogicznych w inkluzyjnych przedszkolach, szkołach, placówkach. Międzyresortowa współpraca ma szansę wzmocnić kompetencje zawodowe kadr SCWEW i wspieranych przez centrum placówek, będzie również okazją do uczenia się od siebie, inspirowania się rozwiązaniami na rzecz osób ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi. Poniżej prezentujemy przykład dobrej praktyki, jaką jest organizacja komórki Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego (UWM) zajmującej się wsparciem studentów i doktorantów z niepełnosprawnościami. Prowadzona strona internetowa spełnia nie tylko rolę informacyjną, lecz także edukacyjną, dostarczając

31 Por.: Program szkoleniowy w Chorwacji, powiat kielecki: https://www.powiat.kielce.pl/ue_europejski_fundusz_spoeczny/programy_szkoleniowe/Program-szkoleniowy-w-Chorwacji/idn:10505 oraz <https://www.powiat.kielce.pl/starostwo/aktualnosci/Poznawali-system-edukacyjny-w-Chorwacji/idn:10530> [dostęp: 20.08.2022].

32 Zob.: *W Erasmus+ wspieramy międzynarodową współpracę edukacyjną. Otwórz się na nowe możliwości!*: <https://erasmusplus.org.pl/> [dostęp: 20.08.2022].

wykładowcom użytecznych wskazówek dotyczących sposobu prowadzenia zajęć z tymi osobami. W zakładkach na stronie internetowej (posiadającej różne opcje dostosowań do potrzeb osób z niepełnosprawnościami) można znaleźć m.in.:

- mapę – przewodnik po terenie Uniwersytetu;
- informacje o sposobach wsparcia osób z różnymi niepełnosprawnościami (dostępność asystenta studenta z niepełnosprawnością, sposób wsparcia osób z autyzmem, pomoc psychologa, tłumacza PJM, stenotypisty, wsparcie w organizacji transportu, dostęp do zbiorów Akademickiej Biblioteki Cyfrowej dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, dedykowane lektoraty, zajęcia WF i zajęcia z języka polskiego, dostępność pracowni komputerowej, wypożyczalnia sprzętu specjalistycznego i in.);
- informacje o likwidacji barier na terenie Uniwersytetu;
- kontakty do opiekunów wydziałowych i Rzecznika ds. Równości Szans;
- linki do przydatnych stron z dodatkowymi opracowaniami, multimediami, z dostosowaniami dostępności.

Rozwiązania wdrożone w UWM są przykładem wartym naśladowania przez SCWEW i upowszechniania go w placówkach współpracujących z Centrum.

Obejrzyj, przeczytaj, przemyśl

Odwiedź stronę Biura ds. Osób z Niepełnosprawnościami, działającego w ramach Uniwersyteckiego Centrum Wsparcia UWM³³:

Biuro koordynuje działania podejmowane w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie na rzecz studentów i doktorantów będących osobami ze szczególnymi potrzebami.

- Przejrzyj komunikaty i zasoby zamieszczone na stronie.
- Które zasoby są twoim zdaniem najciekawsze?
- Które rozwiązania organizacyjne warto przenieść na grunt twojego SCWEW i wspieranych przez centrum placówek?
- Które z rozwiązań mają twoim zdaniem unikatowy, innowacyjny charakter?

W diagnozie potencjału instytucjonalnego – potencjalnych partnerów SCWEW nie powinno także zabraknąć:

- **ośrodków środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży,**

³³ Zob.: Biuro ds. Osób z Niepełnosprawnościami, Uniwersyteckie Centrum Wsparcia UWM: <http://www.uwm.edu.pl/bon/content/przydatne-informacje-o> [dostęp: 20.08.2022].

- **innych instytucji działających na rzecz dziecka i rodziny**, w szczególności mających siedzibę w obszarze funkcjonowania SCWEW,
- **podmiotów zaangażowanych w realizację projektów ukierunkowanych na wzmocnienie dostępności szkół i tworzenie kultury włączającej**, np. Dostępna Szkoła, Asystent ucznia ze specjalnymi potrzebami (ASPE),
- Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (**PFRON**),
- **pracodawców** (także organizacji pracodawców),
- **organizacji pozarządowych**.

Obejrzyj, przemysł

Obejrzyj poniższe wystąpienia. Jakie inspiracje do działań SCWEW pojawiają się podczas projekcji?

- **Wystąpienie Majki Lipiak** pt. *Mity o pracy dla osób „niepełnosprawnych”* na konferencji TEDxKatowiceSalon w 2019 r.³⁴ Prelegentka jest przedsiębiorczynią i innowatorką społeczną, prezeską zarządu Fundacji Leżę i Pracuję, prowadzącej pierwszą agencję marketingową, która powstała po to, by dać pracę osobom z głębokimi niepełnosprawnościami ruchowymi.
- Rozmowę z Bartkiem Wojtkowskim w programie TVP3 Opole 4 marca 2016³⁵: Bartosz Wojtkowski jest inicjatorem kampanii społecznej „Mam Zespół Tourette’a i jest mi z tym dobrze”, wolontariuszem działającym na rzecz osób z niepełnosprawnościami, znanym pod pseudonimem Woytazz vlogerem, dziennikarzem muzycznym.
- Rozmowę z Michałem Milką pt. *Mam zespół Downa i pracuję w Urzędzie Miejskim w Gdańsku* na kanale Rozmowy po godzinach 24 czerwca 2020 r.³⁶

Zbadaj, czy w obszarze działania twojego SCWEW funkcjonują ciekawe osoby, które osiągnęły „pełną aktywność i włączenie” mimo barier, które im towarzyszą?

Zastanów się, czy/jak można wykorzystać ich potencjał do realizacji zadań twojego SCWEW?

34 Lipiak M., *Mity o pracy dla osób „niepełnosprawnych”*, TEDxKatowiceSalon, 2019: https://www.youtube.com/watch?v=vyW7_Z2a7Ro [dostęp: 20.08.2022].

35 *Zespół Tourette’a*, TVP3 Opole, 4 marca 2016 r.: <https://www.youtube.com/watch?v=Sm3Wxsx2jCY> [dostęp: 20.08.2022].

36 Milka M., *Mam zespół Downa i pracuję w Urzędzie Miejskim w Gdańsku*, *Rozmowy po godzinach*, 24 czerwca 2020 r.: <https://www.youtube.com/watch?v=8Sd7yOdp-ww> [dostęp: 20.08.2022].

Planowanie i realizacja wsparcia SCWEW dla przedszkoli i szkół ogólnodostępnych

Etap planowania i realizacji działań, poprzedzony opisaną w poprzednim podrozdziale diagnozą, obejmuje:

- **zapewnienie ekspertów i specjalistów**, którzy będą wspierać przedszkola i szkoły ogólnodostępne w opracowywaniu zakresu i dokonywaniu wyboru form i metod pracy sprzyjających zaspokojeniu zdiagnozowanych potrzeb (w porozumieniu ze szkołami ogólnodostępnymi i partnerami);
- **ustalenie kluczowych działań w zakresie wsparcia ze strony SCWEW (na etapie pilotażu SCWEW oraz w dalszej perspektywie)** – gwarantujących zachowanie trwałości projektu i kontynuację działań podjętych przez SCWEW – przedszkola/szkoły na etapie pilotażu;
- opracowanie **harmonogramu działań**;
- **udzielanie wsparcia w porozumieniu z powołanymi w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych koordynatorami ds. edukacji włączającej i współpracy ze SCWEW.**

Wśród działań SCWEW ukierunkowanych na wsparcie kadr przedszkoli i szkół ogólnodostępnych mogą znaleźć się różnorodne przedsięwzięcia, w tym przede wszystkim mające charakter procesowy (wpisujące się w przywołany wcześniej model „animacji i wsparcia”).

Działalność szkoleniowo-doradcza

Szkolenia i doradztwo to główne przedmioty współpracy SCWEW z przedszkolami i szkołami ogólnodostępnymi i ich wsparcie. W ofercie szkoleń SCWEW powinny znaleźć się przede wszystkim **formy warsztatowe**, prowadzone aktywnymi metodami, umożliwiające odbiorcom **nie tylko poznanie niezbędnej teorii**, lecz także **przećwiczenie nowych umiejętności**. Dorośli najskuteczniej uczą się **w miejscu pracy, w działaniu**, mając do dyspozycji przestrzeń, środki i pomoce wykorzystywane na co dzień w pracy z dziećmi/uczniami i testując nowe rozwiązania, metody, formy. Ożywcym doświadczeniem dla uczących się nauczycieli są **benchmarkingowe wizyty studyjne do włączających przedszkoli, szkół**, stanowiących przykłady dobrych praktyk w tym obszarze.

Efektywną formą uczenia się kadr przedszkoli i szkół są **dokonywane zespołowo studia przypadków i analizy zdarzeń krytycznych**, szczególnie gdy dotyczą rzeczywistych problemów występujących w pracy z dziećmi/uczniami i ich rodzinami.

Warto także rozważyć **uzupełnienie szkoleń stacjonarnych ofertą samokształceniowych kursów e-learningowych**, które zainteresowani nauczyciele mogliby kończyć w swoim rytmie i odpowiadającym swoim preferencjom czasie, mając do dyspozycji opracowane przez ekspertów materiały/ zasoby kursu.

Powinny być zaplanowane i realizowane przez SCWEW **konsultacje indywidualne i zbiorowe** (prowadzone przez kadrę SCWEW oraz pozyskanych partnerów – nauczycieli i specjalistów z placówek specjalnych, kadrę wyższych uczelni, pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych, placówek doskonalenia nauczycieli, przedstawicieli organizacji pozarządowych, podmiotów działających na rzecz dzieci i rodzin itp.). W zależności od potrzeb osób lub zespołów mogą one obejmować **instruktaż, demonstrację** (np. nowo poznanych metod, technik, strategii na prowadzonych przez kadrę SCWEW zajęciach otwartych lub/i pokaz działania urządzeń, środków, narzędzi wspomagających dzieci/uczniów, szczególnie z niepełnosprawnościami). Mogą opierać się na **doradztwie eksperckim**. Godne polecenia są również **rozmowy coachingowe**³⁷ z pracownikami przedszkoli i szkół, otwierające *coachee* (nauczyciela) na samodzielne rozwiązywanie ważnych dla niego problemów, podejmowanie kluczowych decyzji, dokonywanie zmian w stylu pracy i przekonaniach itp. Ważnym, wpisanym w zadania SCWEW działaniem o charakterze rozwojowym jest przygotowanie nauczycieli do udziału w **superwizji edukacyjnej**, w roli superwizowanego i superwizora.

Diagnostując potencjał osobowy przedszkoli i szkół, ekspert/koordynator SCWEW powinien zwrócić szczególną uwagę na „odkrywanie” wśród kadry mentorów – nauczycieli i specjalistów o bogatym doświadczeniu i rzetelnej wiedzy, darzonych przez kolegów i koleżanki szacunkiem, uznawanych za zawodowy (a nierzadko i osobisty) autorytet. **Mentoring i rola zawodowa mentora** są wpisane w planowane zmiany przepisów regulujących awans zawodowy nauczycieli, co kadrom SCWEW może pomóc w powiązaniu proponowanych nauczycielom aktywności z ich awansem.

Szkolenia i doradztwo mogą również dotyczyć rozwijania kompetencji pracowników przedszkoli i szkół ogólnodostępnych w zakresie prowadzenia przez nich doradztwa i konsultacji dla rodziców, a także podejmowania działań interwencyjnych.

37 W zasobach Ośrodka Rozwoju Edukacji zamieszczono interesujący film, poglądowo ilustrujący Rozmowę coachingową na podstawie modelu GROW: <https://www.youtube.com/watch?v=cFSFwEvvOQg> [dostęp: 26.06.2022].

Działalność związana z wyposażeniem dzieci/uczniów oraz osób uczestniczących w kształceniu ustawicznym w sprzęt specjalistyczny oraz z dostosowaniem materiałów edukacyjnych

Centrum Wspierające ma odgrywać rolę podmiotu ułatwiającego dobór i pozyskanie sprzętu oraz ułatwienie dostępu do pomocy dydaktycznych ułatwiających dostosowanie procesu nauczania/uczenia się do szczególnych potrzeb edukacyjnych dzieci/uczniów.

W działaniach SCWEW trzeba zatem uwzględnić:

- gromadzenie informacji o potrzebie doposażenia i możliwościach wymiany dostosowanych podręczników oraz materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych;
- dobór, wypożyczanie sprzętu specjalistycznego oraz instruktaż w zakresie jego użytkowania (w porozumieniu i przy wsparciu np. pracowników PFRON, kadr przedszkoli, szkół i placówek specjalnych);
- dostosowywanie przez pracowników SCWEW materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych do potrzeb edukacyjnych konkretnych dzieci/uczniów oraz instruktaż w tym zakresie dla nauczycieli przedszkoli i szkół ogólnodostępnych. Istotne jest tutaj wykorzystanie zasobów dostępnych na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej i na stronie Ośrodka Rozwoju Edukacji, m.in.:
 - » **Teksty łatwe do czytania (ETR)**³⁸, zbiór kilkudziesięciu opracowań lektur i materiałów edukacyjnych w wersji Tekstu Łatwego do Czytania i Zrozumienia (ETR) dla dzieci i uczniów na różnych etapach edukacyjnych, a także praktyczny poradnik tworzenia tekstów ETR, zamieszczone na ZPE.
 - » Serwis prowadzony przez Zespół ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych w Ośrodku Rozwoju Edukacji, na którym są gromadzone i udostępniane do pobrania **adaptacje podręczników szkolnych i książek pomocniczych, dostosowane do potrzeb uczniów niewidomych, słabowidzących i niesłyszących**. Serwis umożliwia dyrektorom szkół ogólnodostępnych i integracyjnych oraz ośrodków specjalnych, w których uczą się uczniowie z dysfunkcją wzroku i słuchu, pobranie formularza zgłoszeniowego i oświadczenia oraz zarejestrowanie się.
 - » **filmy z dostosowaniem**³⁹ dostępne na ZPE, z alternatywną ścieżką dźwiękową (audiodeskrypcją), możliwością wyświetlenia napisów, ustawieniach jakości i prędkości odtwarzania.
 - » **Lektury dostępne** na ZPE – zestaw ponad 30 multimedialnych lektur z pakietami materiałów zawierających: nagranie video z tłumaczeniem tekstu na polski języki

38 Zasoby dostępne na stronie: <https://zpe.gov.pl/a/materialy-latwe-do-czytania-i-zrozumienia/D1APaQC15> [dostęp: 10.04.2022].

39 Przykładowy film z dostosowaniem w zasobach Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej: <https://zpe.gov.pl/a/film-samouczek/DiULh7R6E> [dostęp: 10.04.2022].

migowy, tekst łatwy do czytania (ETR), opracowanie graficzne w formie komiksu, kart pracy, karty pracy z symbolami PCS, czyli znakami graficznymi obrazującymi pojęcia oraz tablice komunikacyjne z symbolami PCS⁴⁰,

- » **Kurs PJM: *Migaj razem z nami*** (dla klas I–III oraz dla klas IV–VIII) osadzony na ZPE: podstawy języka migowego w dwuletnim kursie dla najmłodszych, przybliżenie zasad komunikacji wizualno-przestrzennej – tematy stopniowo przechodzą od rzeczy bliskich dziecku (rodzina, zabawki, koledzy) do spraw i problemów życia codziennego; kontynuacja kursu dla starszych uczniów – ci sami bohaterowie, zachowana struktura organizacji materiału, zagadnienia językowe w przybliżeniu odpowiadają poziomom B1–B2 ESOKJ⁴¹.
- » Bogate zasoby ZPE w postaci **programów nauczania i przykładowych scenariuszy zajęć lekcji dla przedszkoli oraz przedmiotów ogólnokształcących w szkole podstawowej, liceum i technikum, branżowej szkole I i II stopnia**. Zarówno w programach nauczania, jak i w scenariuszach, autorzy uwzględniają sugestie dotyczące realizacji w ramach zajęć/lekcji i zasad edukacji włączającej, wskazówki metodyczne na temat racjonalnych dostosowań treści, metod i form pracy, sposobów uczenia się uczniów, oceniania⁴². Uzupełnieniem zestawu jest publikacja zamieszczona na stronie ORE, przydatna do planowania pracy w klasie zróżnicowanej, w której uczą się dzieci/uczniowie ze szczególnymi potrzebami: Piotr Mazur, Bożena Solecka, *Koncepcja nakładek uwzględniających specjalne potrzeby edukacyjne*, ORE, Warszawa 2020⁴³.

40 Pakiety dostępne na stronie ZPE: <https://zpe.gov.pl/a/lektury-dostepne/D1HUbVOK5> [dostęp: 10.04.2022].

41 Kursy dostępne na stronie ZPE: <https://zpe.gov.pl/a/migaj-razem-z-nami---kurs-polskiego-jezyka-migowego-pjm/DipfoQ5uN> [dostęp: 10.04.2022].

42 Zestawy dostępne na stronie ZPE: <https://zpe.gov.pl/a/zestawy-narzedzi-edukacyjnych-do-wychowania-przedszkolnego-i-ksztalcenia-ogolnego/DETCpRZbH> [dostęp: 26.06.2022].

43 Publikacja do pobrania: <https://www.ore.edu.pl/2020/04/koncepcja-nakladek-uwzględniających-specjalne-potrzeby-edukacyjne/> [dostęp: 10.04.2022].

Działalność informacyjna i promocyjna związana z budowaniem przyjaznego środowiska dla edukacji włączającej

W zakres tych działań informacyjnych i promocyjnych, rekomendowanych także w *Raporcie merytorycznym Edukacja włączająca w Polsce. Bilans otwarcia*, wpisują się:

- przygotowanie i upowszechnianie (w publikacjach, prasie oświatowej i lokalnej, na stronie internetowej SCWEW, PDN, KO, w mediach społecznościowych itp.) materiałów – opisów dobrych praktyk;
- organizacja konferencji promujących Model SCWEW, jego sukcesy i dobre praktyki włączających przedszkoli i szkół współpracujących z Centrum;
- organizacja sesji naukowych poświęconych inkluzji;
- organizacja wizyt studyjnych do przedszkoli i szkół – przykładów dobrych praktyk (*benchmarking* – uczenie się od najlepszych) oraz dni otwartych w inkluzyjnych przedszkolach i szkołach;
- prowadzenie profesjonalnej strony internetowej SCWEW (z ustawieniami dostępności, z aktualnymi informacjami o prowadzonych działaniach/ formach wsparcia), działania w mediach społecznościowych.

Ewaluacja, monitorowanie i zapewnienie jakości SCWEW

Niezbędne dla sukcesu edukacji włączającej w Polsce jest monitorowanie jakości i efektów pracy SCWEW (pod względem zgodności z celami modelu i zadaniami SCWEW opisanymi w pilotażu, a w późniejszym okresie – w znowelizowanych przepisach prawa, pod względem efektywności działań – korzyści dla dziecka/ucznia, jego rodziny, kadr przedszkoli i szkół, szkół jako organizacji, środowiska). Wyniki monitorowania powinny wpływać na bieżącą modyfikację działań – ich doskonalenie.

Ewaluacja sumatywna działań podejmowanych przez SCWEW powinna służyć wypracowaniu wniosków i rekomendacji poświęconych jego dalszemu funkcjonowaniu, a w kontekście pilotażu kilkudziesięciu SCWEW w Polsce – opracowaniu wniosków dotyczących niezbędnych modyfikacji modelu SCWEW, do ostatecznego włączenia SCWEW w przepisy prawa regulujące kwestie edukacji włączającej.

System zapewniania jakości działań SCWEW, zgodnie z założeniami współczesnych koncepcji zarządzania publicznego, powinien koncentrować się na skutecznym kierowaniu i koordynacji działań organizacji oraz na dbałości o zachowanie standardów dotyczących:

- upowszechniania idei edukacji włączającej w przedszkolach, szkołach i społeczności lokalnej,
- tworzenia efektywnego modelu wsparcia kadr oświaty w podnoszeniu kompetencji zawodowych nauczyciela włączającego,
- wsparcia dzieci i młodzieży oraz ich rodzin w staraniach o zabezpieczenie sprzętu specjalistycznego, urządzeń i środków ułatwiających funkcjonowanie i rozwój dzieciom i uczniom i pokonywanie przez nich napotykanymi barier w funkcjonowaniu.

Na system zapewniania jakości SCWEW składają się:

1. monitorowanie (przez specjalistę do spraw monitoringu i ewaluacji w SCWEW (eksperta ds. informacji i ewaluacji) lub innego kompetentnego pracownika Centrum) systematyczności, skuteczności, użyteczności i powszechności podejmowanych działań na rzecz przedszkoli i szkół oraz środowiska,
2. monitorowanie poziomu dostępności wspieranych przez kadrę SCWEW przedszkoli i szkół w różnych obszarach, w szczególności rozwiązań/obszarów poddawanych racjonalnym usprawnieniom,
3. powiązanie obszarów aktywności SCWEW z polityką oświatową państwa i zmianami wdrażanymi w systemie oświaty,
4. efektywność partnerstw z podmiotami systemu oświaty i innych resortów, mierzona w szczególności rozwojem kadr wspieranych przedszkoli i szkół, który ma przełożenie na zwiększenie aktywności i uczestniczenia ich uczniów/ wychowanków,

5. cykliczne badanie potrzeb objętych wsparciem kadr pedagogicznych, dyrektorów, przedszkoli i szkół jako organizacji i budowanie/modyfikacja oferty wsparcia adekwatnej do tych potrzeb,
6. podnoszenie prestiżu SCWEW poprzez rzetelność w wypełnianiu zadań wynikających z przepisów prawa (w okresie pilotażu także zobowiązań projektowych) oraz realizację działań o charakterze innowacyjnym,
7. ewaluacja działań i procesów prowadzonych przez SCWEW na rzecz kadry objętej wsparciem realizowana przynajmniej raz w roku,
8. przestrzeganie zasad etyki zawodu nauczyciela w kontaktach z kadrą przedszkoli i szkół, dziećmi i uczniami oraz ich rodzicami,
9. przestrzeganie etyki badań społecznych, opartych na dobrowolności, anonimowości, poufności pozyskanych informacji oraz jawności zanonimizowanych wyników zbiorczych oraz partycypacji kadr przedszkoli i szkół w ich wykorzystaniu.

Jakości działań SCWEW sprzyjają:

1. przyjęte jako obowiązujące w placówce standardy edukacji włączającej i wskaźniki profilu kompetencyjnego nauczyciela edukacji włączającej – pracownika szkoły specjalnej, w której funkcjonuje SCWEW,
2. normy i zasady określone w dokumentacji programowej i planistycznej ustalonej/ przyjętej w Statucie SCWEW oraz w regulacjach prawa wewnętrznego Centrum,
3. przestrzeganie przez pracowników SCWEW ustalonych wewnętrznie procedur związanych z rozliczaniem czasu i jakości pracy pracowników SCWEW i (jeśli takie rozwiązania przyjęto w Centrum) systematycznie tworzone plany pracy SCWEW i indywidualne plany pracy osób zatrudnionych w centrum,
4. dokumentacja dotycząca bieżących kontaktów z kadrą przedszkoli i szkół oraz (w szczególności w odniesieniu do wypożyczalni) z rodzicami dzieci/uczniów lub pełnoletnimi uczniami,
5. organizacja wspomaganie (doskonalenia, doradztwa itp.) rozwoju kompetencji zawodowych kadry SCWEW przez osobę kierującą Centrum.

W ramach systemu zapewniania jakości SCWEW analizie i ocenie są poddawane w szczególności:

1. dobór i kompetencje merytoryczne, specjalistyczne i metodyczne (w szczególności w odniesieniu do umiejętności pracy z dorosłymi) kadry SCWEW,
2. dobór kadry zewnętrznej i jej kompetencje (adekwatne do rodzaju wykonywanych zadań),
3. spersonalizowana, adekwatna do rzeczywistych potrzeb, oferta szkoleń, doradztwa i innych form wsparcia dla kadr przedszkoli i szkół,

4. gromadzenie i użyczenie sprzętu, urządzeń i środków poprzez funkcjonowanie wypożyczalni,
5. systemy informacyjno-komunikacyjne i cyfrowe (dostępność, bezpieczeństwo danych) służące pozyskiwaniu informacji oraz przekazywaniu informacji klientom i środowisku.

Podsumowanie

Centrum (SCWEW) to nowy podmiot na mapie systemu oświaty, którego rola w dobie wzrastającej w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych liczby dzieci i uczniów ze szczególnymi potrzebami jest szansą na wzrost jakości wsparcia udzielanego im przez nauczycieli i specjalistów. Pomoc merytoryczna, metodyczna i organizacyjna świadczona przez liderów i kadry SCWEW szkołom, oparta na ich kompetencjach zdobytych w pracy z uczniami wymagającymi zindywidualizowanego, spersonalizowanego podejścia, przyczyni się do podniesienia świadomości i kompetencji nauczycieli i specjalistów, a za ich pośrednictwem rodziców uczniów. Każdy nowo powstający SCWEW powinien szukać skutecznych sposobów działania, sięgać po rozwiązania innowacyjne, gromadzić przykłady dobrych praktyk pracy własnej i współpracujących z nim placówek, upowszechniać je w środowisku. Tym samym wzmacniać kulturę włączającą w środowisku, a perspektywicznie – w społeczeństwie.

Bibliografia

Fazlagić J.A., *Marketingowe zarządzanie szkołą*, Warszawa 2003.

Netografia

- Akademia Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych, Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach*: <https://www.scdn.pl/projekty/projekty-miedzynarodowe/398-akademia-specjalnych-potrzeb-edukacyjnych#opis-projektu> [dostęp: 20.08.2022].
- Biuro ds. Osób z Niepełnosprawnościami, Uniwersyteckie Centrum Wsparcia UWM: <http://www.uwm.edu.pl/bon/content/przydatne-informacje-0> [dostęp: 20.08.2022].
- Borek A., *Jak zrobić analizę, Era Ewaluacji*, 7 października 2014 r.: <https://www.youtube.com/watch?v=R2pXECudUtk&t=9s> [dostęp: 26.06.2022].
- Edukacja wysokiej jakości dla wszystkich*. Z Marzeną Machątek, sekretarz stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki, rozmawia Joanna Ćwiek, *Edukacja włączająca – nauka, rozwój, przyszłość*. Dodatek specjalny do „Rzeczpospolitej” przygotowany we współpracy z Ministerstwem Edukacji i Nauki, 31 maja 2022 r.: https://edukacja.wzasiegiureki.pl/wp-content/uploads/2022/06/EW_Dodatek_Rzeczpospolita_31.05.pdf [dostęp: 26.06.2022].
- Film samouczek, Zintegrowana Platforma Edukacyjna: <https://zpe.gov.pl/a/film-samouczek/DiULh7R6E> [dostęp: 10.04.2022].
- Gadająca ściana*, Era Ewaluacji, 7 października 2014 r.: <https://www.youtube.com/watch?v=KDrcLnrix2w&t=49s> [dostęp: 26.06.2022].
- Jachimczak B., *Nowe zadania poradni psychologiczno-pedagogicznych, szkół i placówek specjalnych jako droga ku integracji działań międzysektorowych*, MEin, ORE, 8–9 grudnia 2021 r.: <https://www.youtube.com/watch?v=nFdkEjwC5Q&t=787s> [dostęp: 26.06.2022].
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.* (Dz. U. 2012 poz. 1169): <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20120001169> [dostęp: 26.06.2022].
- Kurs PJM: *Migaj razem z nami*, Zintegrowana Platforma Edukacyjna: <https://zpe.gov.pl/a/migaj-razem-z-nami---kurs-polskiego-jezyka-migowego-pjm/DipfoQ5uN> [dostęp: 26.06.2022].
- Lektury dostępne*, Zintegrowana Platforma Edukacyjna: <https://zpe.gov.pl/a/lektury-dostepne/D1HUbVOK5> [dostęp: 26.06.2022].
- Lipiak M., *Mity o pracy dla osób „niepełnosprawnych*, TEDxKatowiceSalon 2019 r.: https://www.youtube.com/watch?v=vyW7_Z2a7Ro [dostęp: 20.08.2022].
- Mam zespół Downa i pracuję w Urzędzie Miejskim w Gdańsku*, Rozmowy po godzinach, 24 czerwca 2020 r.: <https://www.youtube.com/watch?v=8Sd7yOdp-ww> [dostęp: 26.06.2022].
- Materiały łatwe do czytania i zrozumienia*, Zintegrowana Platforma Edukacyjna: <https://zpe.gov.pl/a/materiały-latwe-do-czytania-i-zrozumienia/D1APaQC15> [dostęp: 26.06.2022].

- Mazur P., Solecka B., *Koncepcja nakładek uwzględniających specjalne potrzeby edukacyjne*, ORE, Warszawa 2020: <https://www.ore.edu.pl/2020/04/koncepcja-nakladek-uwzględniających-specjalne-potrzeby-edukacyjne/> [dostęp: 10.04.2022].
- Milka M., *Mam zespół Downa i pracuję w Urzędzie Miejskim w Gdańsku*, Rozmowy po godzinach, 24 czerwca 2020 r.: <https://www.youtube.com/watch?v=8Sd7yOdp-ww> [dostęp: 20.08.2022].
- Mizerek H., *Diagnoza. Słownik pojęć Systemu Ewaluacji Oświaty*: <https://www.npseo.pl/action/dictionary/make/view/item/80/> [dostęp: 10.04.2022].
- Model funkcjonowania Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą. Materiał Roboczy*, ORE, czerwiec 2020: https://scwew.lublin.eu/wp-content/uploads/2021/12/Model_SCWEW.pdf [dostęp: 26.06.2022].
- Mroczek M., *Raport statystyczny. Edukacja włączająca w Polsce*, ORE, Warszawa 2021: <https://www.ore.edu.pl/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=33887> [dostęp: 26.06.2022].
- Partycypacja Obywatelska. Strefa Wiedzy: <https://partycypacjaobywatelska.pl/strefa-wiedzy/abc-partycypacji/b> [dostęp: 26.06.2022].
- Perspektywa w badaniach rynku*, FOCUSOWNIA: <https://www.fokusownia.com.pl/artykuly/badania-rynku> [dostęp: 26.06.2022].
- Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW). Pytania i odpowiedzi*, ORE, 27 stycznia 2021 r.: <https://www.ore.edu.pl/2021/01/pytania-dotyczace-pilotazowego-projektu-pilotazowe-wdrozenie-modelu-specjalistycznych-centrow-wspierajacych-edukacje-wlaczajaca-scwew/> [dostęp: 10.04.2022].
- Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW) nr POWR.02.10.00-IP.02-00-002/19*, ORE: (<https://www.ore.edu.pl/2022/01/realizowane-granty-2/>) [dostęp: 24.08.2022].
- Podgórska-Jachnik D., *Raport merytoryczny. Edukacja włączająca – bilans otwarcia 2020*, ORE, Warszawa 2021: <https://www.ore.edu.pl/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=33886> [dostęp: 10.04.2022].
- Pole siłowe*, Era Ewaluacji, 7 października 2014 r.: <https://www.youtube.com/watch?v=BRrdP1V5EAQ&t=79s> [dostęp: 26.06.2022].
- Program szkoleniowy w Chorwacji*, powiat kielecki: https://www.powiat.kielce.pl/ue_europejski_fundusz_spoleczny/programy_szkoleniowe/Program-szkoleniowy-w-Chorwacji/idn:10505 oraz <https://www.powiat.kielce.pl/starostwo/aktualnosci/Poznawali-system-edukacyjny-w-Chorwacji/idn:10530> [dostęp: 20.08.2022].
- Projekt ustawy o wsparciu dzieci, uczniów i rodzin*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów. Wykaz prac legislacyjnych: <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-o-wsparciu-dzieci-uczniow-i-rodzin2> [dostęp: 26.06.2022].

- Rozmowa coachingowa na podstawie modelu GROW, ORE, 2014: <https://www.youtube.com/watch?v=cFSFwEvvOQg> [dostęp: 26.06.2022].
- Sakichi Toyoda*: https://pl.wikipedia.org/wiki/Sakichi_Toyoda oraz *Metoda 5 why*: https://pl.wikipedia.org/wiki/Metoda_5_why [dostęp: 26.06.2022].
- Tarcza strzelnicza, Era Ewaluacji, 7 października 2014*: <https://www.youtube.com/watch?v=T7GU1qW5ezM&t=2s> [dostęp: 26.06.2022].
- W Erasmus+ wspieramy międzynarodową współpracę edukacyjną. Otwórz się na nowe możliwości!*: <https://erasmusplus.org.pl/> [dostęp: 20.08.2022].
- Walczak B., *Analiza danych – na przykładzie autoewaluacji pracy nauczyciela* [w:] Borek A., Kowalczyk-Rumak E. (red.), *Różne drogi ewaluacji – poradnik dla dyrektorów szkół i placówek*, ORE, Warszawa 2015: https://doskonaleniewsieci.pl/Upload/Artykuly/6_4/rozne_drogi_ewaluacji.pdf [dostęp: 26.06.2022].
- Zespół Tourette'a*, TVP3 Opole, 4 marca 2016: <https://www.youtube.com/watch?v=Sm3Wxsx2jCY> [dostęp: 20.08.2022].
- Zestawy narzędzi edukacyjnych do wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego*, Zintegrowana Platforma Edukacyjna: <https://zpe.gov.pl/a/zestawy-narzedzi-edukacyjnych-do-wychowania-przedszkolnego-i-ksztalcenia-ogolnego/DETCpRZbH> [dostęp: 26.06.2022].

Akty prawne

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 1062 ze zm.): <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001696> [dostęp: 26.06.2022].

